№ 132 (6322) ИЮЛИИН 7 СУББОТО 1951 он

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, ВКП(б)-гэй Улан-Удын горкомой орган

Сэн 20 мүнгэн.

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Таряа хуряалгада эрхимээр бэлэдхэхэ

Хүдөө ажахын бүхы культурануудай ургаса улам дээшэлүүлхэ, нитын малай тоо толгой түргэнөөр олошоруулхатаяа хамта тэдэнэй ашаг шэмые нилээд ехээр дээшэлүүлхэ гэһэн гол шухала зорилгоёо амжалтатайгаар шиидхэхэ бүхы условинууд манай республикын колхозууд, МТС-үүд болон совхозуудта бии. Республикын түрүү колхозууд болон машинно-тракторна станцинууд үнгэрэгшэ жэлнүүдэйхидэ орходоо энэ жэл ябарай тарилгые агротехническэ шэнэ болзорнуудта хэһэн байха юм. Тиигээд энэ жэл урдахи жэлнүүдэйхиһээ нилээд ехэ хүдэлмэри машина техникээр хэгдэһэн байна.

Бии байгаа бүхы резервнүүдээ, угаа боломжонуудаа зүбөөр хэрэглэжэ, тарьянай ургасын хойноһоо һайнаар харууһалха, үбһэ хуряалгые эмхитэй гуримтайгаар үнгэргэхэ, тарьянай хуряалгада бэлэдхэлые түргэн темптэйгээр ябуулжа, энэ шухала кампанииие бүрин түгэс бэлэдхэлтэйгээр угтаха гээшэ партийна организацинуудай, советскэ, хүдөө ажахын органуудай, колхозууд, МТС-үүд болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй эгээл мүнөө үеын арюун уялга мүн. Энэ жэлдэ колхоз бүхэн гүрэндэ таряа тушааха уялгаяа хүсэд дүүргэхэ, һайн шанартай хүрэнгөөр өөһэдыгөө хангаха, страховой ба фуражна фонднуудые байгуулха, колхознигуудай ажалта үдэртэ ороохо таряа ехээр хубааха зорилготой. Эдэнээ бэелүүлхэ арга боломжонууд колхозуудта бии.

Таряа хуряалгын харюусалгата саг ойротожо байна. Тиин энэ шухала ажахын кампанида бэлэдхэлэй хүдэлмэриин ябаса хараад үзэхэдэ, өөдтэй юумэн хэгдээгүй байна. Республикын олохон МТС-үүд комбайнай заһабарилга дүүргээдүй байха юм. Тиихэдэ Куйтунска МТС (директорынь нүхэр Цикалов) таряа хуряалгада оройдоо бэлэдхэнэгүй. Баргажанай, Эгэтын, Кяхтын, Бургалтайн МТС-үүд комбайн заһабарилга һаяхан эхилбэшье, хүдөө ажахын бусад машинануудые—молотилка, жатка заһабарилжа эхилээдүй. Яруунын, Хориин, Зэдын, Тарбагатайн аймагууд таряа хуряалгада бэлэдхэлые эхилээдүй. Тарьянажал ехэтэй Мухаршэбэрэй аймаг баһал өөдтэй юумэ хээгүй. Иимэ байдал саашадаа удаан тэсэхын аргагүй. Юуб гэхэдэ, зунай үедэ хойшолуулашагүй шухала хэдэн хүдэлмэринүүд зэргэшэдэг байна. Тиимэһээ эдэ хүдэлмэринүүдые зохилдуулан эмхидхэхэ гээшэ угаа шухала. Тэдээнийе ээлжээ ээлжээгээр ябуулха болоо һаа, зарим шухала хүдэлмэрэе таһалдуулха аюул болохо байна. Республикын хүдөө ажахын Министерство, зарим аймагуудай хүтэлбэрилэгшэд таряа хуряалгада бэлэдхэлые мүнөө үшөөл эртэ гэжэ тоолодог байха юм. Министрын орлогшонор нүхэд Мамилов, Автушенко гэгшэд МТС-үүдтэ комбайн заһабарилгын шанар огтолон мэдэхэгүй байна. Гэбэшье, таряа хуряалгада комбайнай шиидхэхы удхашанартайнь мэдээжэ.

Таряа хуряалгые богонихон болзор соо үнгэргэхэ гээшэ кадрнуудһаа дулдыдаха байна. Теэд энэ талаар ехэ дутагдалнууд бии. Комбайнернууд, тэдэнэй туһалагшад, молотилкын машинистнүүд, тэрэшэлэн трактористнууд олон дутуу байна. Хүдөө ажахын Министерство, нютагуудтахи партийна, советскэ, хүдөө ажахын органууд эдэ дутагдалнуудаа дары усадхаха хэмжээнүүдые һаяар абаха уялгатай.

Баян техникээ, бүхы резервнүүдээ хүсэдөөр ашаглаха гээшэ угаа ехэ удхашанартай. Тиимэһээ манай ороной түрүү комбайнернуудай дүй дүршэл халан абажа, хаа хаанагүй дэлгэрүүлхэ шухала. Краснодарска хизаарай Восточно МТС-эй комбайнер, Социалистическэ Ажалай Герой Дмитрий Гонтарь гэгшын үүсхэл халуунаар дэмжэхэ зуураа, Суулгын МТС-эй түрүү комбайнер Минай Суменков комбайнаа бүрин хүсөөрнь ашаглажа, таряа хуряалгые богонихон болзор соо дүүргэхын тула социалистическэ уялга абаһан байна. Эдэ түрүү комбайнернуудай жэшээ хаа хаанагүй халуунаар дэмжэжэ, элээн шэнгеэр ажалаа эмхидхэхын тула комбайнер бүхэн тэмсэхэ уялгатай.

Түсэблэлгэ хадаа тарьянай хуряалгые эмхитэй һайнаар үнгэргэхэ шухала нүхэсэл мүн. Тиимэһээ колхоз, МТС, совхоз бүхэн таряа хуряалгын хүдэлмэриин түсэб эртээнһээ табиха уялгатай.

МТС-үүдэй баян техникэ ашаглахатаяа хамта хуряалгын простой машинанууд үргэнөөр хэрэглэгдэхэ байна. Тиимэһээ иимэ машинануудай заһабарилгын темп эрид түргэдхэхэ шухала.

Зерносушилканууд болон зернохранилищинуудые заабарийн ёһоор түхеэрхэ, таряа хадагалха амһарта, ток, һарабша гэхэ мэтые бэлэдхэхэ, тиихэдэ хуряалгын түрүүшын үдэрһөө захалаад таряа гүрэндэ тушаалга жэшээтэ һайнаар эмхидхэгдэхэ ёһотой.

Бэлэдхэлэй организацинууд шэнэ таряа тушаан абаха һунктнуудаа түгэс бэлэн болгохо уялгатай. Энэ талаар үшөөл ехэнүүд дутагдалнууд бии байна. Шэгнүүрнүүд, таряа хадагалха олон складууд үшөө бэлэн бэшэ.

Таряа хуряалга болбол хүдөө ажахын эгээл харюусалгатай хүдэлмэри юм. Тиимэһээ энэ шухала кампаниие түгэс бэлэдхэлтэйгээр угтажа, богонихон болзор соо эмхитэй гуримтайгаар үнгэргэхэ гээшэ хүдөө ажахын органуудай, колхозууд, совхозууд болон МТС-үүдэй арюун уялга мүн. Тэжээл бэлэдхэлэй ба тарьянай ургасын хойноһоо харууһалха хүдэлмэринүүдые үргэнөөр ябуулхатаяа хамта мүнөө нютагуудтахи партийна, советскэ, хүдөө ажахын органуудай, колхозууд болон МТС-үүдэй хүтэлбэрилэгшэд таряа хуряалгада бэлэдхэлэй хүдэлмэри эрид шууд түргэдхэхын тула зохихо хэмжээнүүдые абаха уялгатай.

Олон хүүгэдтэй эхэнүүд шагналда хүртэбэ

Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиум болбол СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1944 оной августын 18-най Указай үнлэһөөр, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй үмэнэһөө, олон хүүгэдтэй бүлэг эхэнүүдые «Эхын алдар» гэжэ орденуудаар ба «Эхын медаль» гэжэ медальнуудаар шагнаба.

Иволгын аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхозой колхозница Лукерья Абрамовна Гордеева, Мухаршэбэрэй аймагай «Путь Ленина» колхозой колхозница Анна Прокопьевна Сапунова, Прибайкальска аймагай Соболиха тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр Васса Семеновна Игумнова болон бусад хамта 6 эхэнүүд юһэн хүүгэдые түрэһэн ба хүмүүжүүлһэнэй түлөө «Эхын алдар» гэжэ 1-дэхи шатын орденоор шагнагдаһан байна.

Мүн Мухаршэбэрэй аймагай Подлапатка тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр Василиса Дмитриевна Шайдурова, Иволгын аймагай Кибалино тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр Раида Михайловна Собенникова болон бусад 12 эхэнүүд 8 хүүгэдые түрэһэнэй ба хүмүүжүүлһэнэй түлөө «Эхын алдар» гэжэ 2-дохи шатын орденоор шагнагдаа.

«Эхын алдар» гэжэ 3-дахи шатын орденоор 24 эхэ, «Эхын медаль» гэжэ 1-дэхи шатын медаляар 71 эхэ, 2-дохи шатын медаляар 103 эхэ шагнагдаа.

ҮБһЭ САБШАЛГЫЕ ҮРГЭН ДАЛАЙСАТАЙГААР ЯБУУЛАЯ

Түсэбөө үлүүлэн дүүргэбэ

МУХАРШЭБЭР. **(Телефоноор абтаба).** Ново-Заганска сельсоведэй Сталинай нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд набшаһата тэжээл бэлэдхэлгэ ба эртын силос даралгые үбһэндэ оротороо сүм дүүргэхэ зорилго табижа, энэ хүдэлмэриие түргэн темптэйгээр ябуулна. 1700 центнер иимэ тэжээл бэлэдхэхэ аад, мүнөө 2050 центнерые бэлэдхээ. Тиихэдэ суглуулагдаһан набшаһата мүшэрөө сарай доро хэжэ, зүбөөр хатааһан байна.

Мүн силоснэ нүхэнүүдээ бултыень доторлон ханалаад, мүнөө силос даража захалба.

* * *

Суулгын сомоной Молотовой нэрэмжэтэ колхоз силос даралгые ба набшаһата тэжээл бэлэдхэлые аймаг соогоо түрүүлэн эхилһэн байгаа. Мүнөө тус колхозой гэшүүд тэжээл бэлэдхэлэй хүдэлмэриие үргэнөөр ябуулна. Колхозой МТФ-е даагша Цырен Будаевай хүтэлбэреэр 70 колхознигууд силос даража байна. Колхознигууд Намжилма Нимаева, Бальжит Дамба-Дугарова, Пылжидма Балданова гэгшэд ажалайнгаа даалгабаринуудые түрүүшын үдэрнүүдһээ эхилжэ, үлүүлэн дүүргэнэ.

Июлиин 3-най байдалаар тус колхоз 150 тонно эрхим шанартай силос дараад байна.

Колхозой тэжээл бэлэдхэлгын бригада набша намаа бэлэдхэнэ. Эрхим луговод Степан Кузьминай хүтэлбэреэр 22 колхознигууд хэдэхэн үдэрнүүд соо 700 центнер набшаһата тэжээл бэлэдхээ.

ҮШӨӨ ЮУГЭЭ ХҮЛЕЭНЭБ?

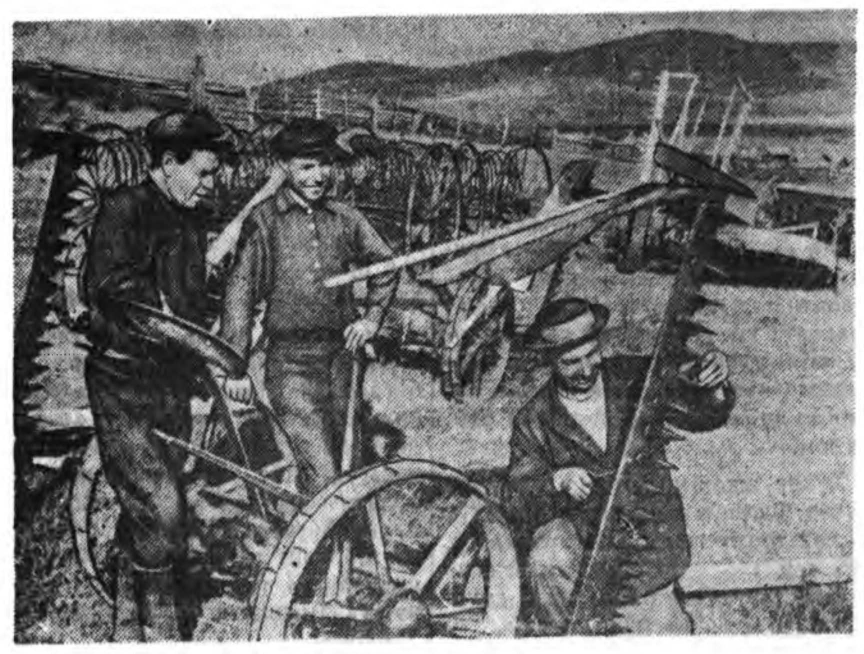
КУДАРА-СОМОН. **(Телефоноор абтаба).** Аймагай колхозууд малажалай ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ түсэбөө жэлһээ жэлдэ дүүргэдэггүй. Үнгэрэгшэ жэлдэ һаамхай үнеэн бүриһөө 413 литр һүн һаагдаһан байна. Энэ хахад жэлэй показатель бүри муу. Һаамхай үнеэн бүриһөө 1150 литр һү һааха ёһотой аад, энэ жэлэй 6 һара соо үнеэн бүриһөө миил 172 литр һү һааһан байна. Һооһо хайшалалгаар баһа муу показательтай. Энээнэй гол шалтагаан юуб гэхэдэ, малажалдаа тэжээлэй тогтуурита база байгуулха хэрэгые тооногүй.

Адуу малдаа элбэг хүрэхэ тэжээл бэлэдхэхэ хэрэгэй ехэ удхашанартайе имагтал зарим колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд мэдэржэ, тэжээл бэлэдхэлэй хүдэлмэриие муу бэшээр эмхидхэжэ шадаһан байна. Жэшээнь, «Путь Октября» колхоз сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэ талаар горьтой хүдэлмэри хэһэн ба тэжээлэй культурануудай тарилгын талмай үргэдхэһэн байна. Мүн эндэхи колхознигууд набшаһата тэжээл бэлэдхэлгэ үргэнөөр ябуулхатаяа хамта мүнөө үбһэ сабшажа захалаа. Тэрэшэлэн «Красная Заря» колхоз ехэ хүдэлмэри хэһэн байна.

Аймагай колхозуудай сабшалангай ногоон һайнаар ургажа байна, түүбэрилэн сабшажа эхилхээр болоһоор үнинэй. Зарим колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд «үбһэ сабшахань эртэ, ногоон үшөөл ургаг» гээд хүдэлмэреэ хойшо татана. Июль һара мүнөө 10-даа дүтэлжэ байна, теэд 20 колхозуудай миил 3-ниинь («Красный пограничник», «Красная заря», «Путь Октября» колхозууд) үбһэ сабшажа эхилэнхэй. Эдэ гурбан колхозуудай сабшалан бэшэнһээ үлүү һайн ургасатай, сагайнь уларил ондоо бэшэ, харин бүхы колхозууд адлихан условинуудтай.

Сталинай нэрэмжэтэ томодхогдоһон колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Бурдуковский) бүри үнинэй түүбэрилэн сабшажа захаланхай. Мүнөө жэгдэрүүлэн сабшахаар болоһоншье һаань, үбһэ хуряалгынгаа зарим машинануудые заһабарилаадүй байһаар. Морин тармуурнууд оройдоо заһабарилагдаадүй. Тиихэдэ жэжэ зэр зэмсэгүүд—хажуур, тармуур, аса, точила гэхэ мэтэнүүд оройдоо түхеэрэгдээдүй байха юм.

И. Полякова.

Мухаршэбэрэй аймагай «Коммунизм» колхозой тарьяанажалай № 2 бригада орооһото культурануудайнгаа полинуудай буртаг үбһэ түүжэ дүүргэв. Тус бригада үбһэ хуряалгын машинануудай заһабарилгые үшөө июнийн 20-до сүм дүүргээ һэн. Мүнөө бригадын түмэршэ дархашуул таряа хуряалгын машинануудай заһабарилга дүүргүүтэй байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хүдөө ажахын машинануудай заһабарилгын шанарые колхозой комисси шалгажа байна. (Зүүн гарһаа) машинист К. Федоров, № 2 бригадын бригадир М. Поломошнов, түмэршэ дархан Г. Гусяков гэгшэд.

З. Веснинагай фото.

ҮБһЭ ХУРЯАЛГА ЭХИЛБЭ

Мухаршэбэрэй аймагай томодхогдоһон «Улаан Шулуута» колхоз ниитынгээ адуу малда тэжээлэй база байгуулхын тула хабар эртэһээ захалан сабшалангай ба бэлшээриин ургаса һайжаруулха хүдэлмэри үнинэй ябуулһан байна. Дүй дүршэлтэй луговод Батомунко Бадмаевай хүтэлбэрилдэг тэжээл бэлэдхэлэй бригада горьтой хүдэлмэри хэһэн байна. Бригадын гэшүүд 10-аад мянган тэргэ наг шэбхэ сабшалан дээрэ гаргажа, газарай хүрьһэ үгэгжүүлээ. Мүн ехэ талмайда үтэг хэжэ, шэбхэжүүлээ. Бии байһан уһалууриин сеть һэльбэн заһабарилагдаад, 1680 гектар газар 2—3 дахин уһалагдаа.

Иимэ ехэ хүдэлмэри хэгдэһэнэй ашаар колхозой сабшалангай ногоон мүнөө һайнаар ургажа байна.

Энэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулхатаяа хамта энэ колхоз набшаһата тэжээл бэлэдхэлгые ба эртын силос даралгые муу бэшээр ябуулжа байна. Энэ хүдэлмэридэ олон колхознигууд хабаадуулагдахаһаа гадна, олониитын хабаадалгатай воскреснигүүд ходо эмхидхэгдэнэ. Һаяхан үнгэргэгдэһэн воскреснигтэ хабаадагшад 970 центнер набшаһата мүшэр бэлэдхээ. Мүнөө энэ колхоз хамтадаа 2000-аад центнер набшаһата тэжээл бэлэдхэһэн байна.

Тиихэдэ энэ колхоз үбһэ хуряалгада бэлэдхэлые хаһа саг соонь дүүргээ. Бүхы сенокосилканууд болон морин тармуурнууд гүйсэд бэлэн болоо. Мүн жэжэ зэр зэмсэгүүд хүсэдөөр түхеэрэгдээ.

Энэ колхозой бригаданууд июлиин 1-дэ үбһэндэ гараа. 10 сенокосилка сабшажа захалаа Мүн олон колхознигууд гар хажуураар сабшажа байна. Мүнөө 150 гектар газар сабшагдаад байна. Тиихэдэ эндэ набшаһата тэжээл бэлэдхэлгэ ба силос даралга ябуулагдаһаар.

Тус колхозой гэшүүд үбһэ хуряалгын хүдэлмэриие эрхим һайнаар үнгэргэхын тула социалистическэ мүрысөө дэлгэрүүлэе гэжэ аймагай бүхы колхознигуудта ханлаба.

Заиграйда набшаһата тэжээл бэлэдхэлгэ таһалдуулагдана

Манай республикын колхозуудта ниитын малажалда тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэри эхилһээр һарһаа үлүү боложо байна. Энэ саг соо республикын аймагуудай олон колхозууд нэмэлтэ тэжээл болохо набшаһата тэжээл нилээд горьтойе бэлэдхэһэн байна. Гэбэшье Заиграйн аймагта энэ хүдэлмэри урагшаа ябанагүй. Аймагай хүтэлбэрилэгшэд ба зарим колхозуудай түрүүлэгшэнэр энэ хүдэлмэриие эмхитэйгээр ябуулха гэжэ оролдоногүй. Эдэнэр малаа бэлшээридэ ябуулжа ондо оруулха гэжэ үшөөл найдаһаар зандаа.

Энэнь юун дээрэһээ харагданаб гэхэдэ, аймагай колхозууд 4875 тонно набшаһата тэжээл бэлэдхэхэ түсэбтэй аад, июлиин 1-нэй байдалаар 899 тонно гэхэ гү, али түсэбөө 18 процент дүүргэһэн байна. Зарим колхозууд энэ хүдэлмэри тэсэхын аргагүй муугаар ябуулна. Жэшээнь, Сталинай нэрэмжэтэ (Доодо Курба), Маленковой нэрэмжэтэ, «Красный опытник», «1-е Мая» ба бусад колхозууд 70—80 центнер набшаһата тэжээл бэлэдхээд лэ энэ хүдэлмэриие зогсоожорхёо. Кагановичын, Молотовой, Орджоникидзын нэрэмжэтэ ба бусад колхозууд һүүлэй табан хоног соо энэ хүдэлмэриие мүртэйгөөр ябуулаагүй. Графигайнгаа ёһоор эдэ колхозууд энэ табан хоног соо 300—500 центнер бэлэдхэхэ байгаа. Энэ хүдэлмэри юундэ иимэ муугаар ябуулнабта гэжэ тус колхозой хүтэлбэрилэгшэдһөө асуухада, Кагановичын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Угрюмов, Орджоникидзын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Мурзин «хүдэлмэришэн үсөөнтэй аад, хаанаашье хүрэгдэнэгүй» гэжэ харюусана. Теэд үнэн байдалыень хараад үзэхэдэ, Кагановичын нэрэмжэтэ колхоздо 10 гаран колхознигууд хүдэлмэридэ ябадаггүй, харин үмсынгөө ажал хэжэ байдаг. Мүн Орджоникидзын нэрэмжэтэ колхоздо 40 гаран хүн, XVIII партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо 60-аад хүн, Сталинай нэрэмжэтэ (Доодо-Курба) колхоздо 7 хүн ажалда хабаадуулагданагүй. Аймагай бусадшье колхозуудта иимэ ушарнууд үзэгдэнэ.

Набшаһата тэжээл бэлэдхэлгэдэ үхибүүдые хабаадуулхада болохо байгаа. Теэд мүн тэдэнииие ажалда гаргаагүй колхозууд олон.

Аймагай колхозуудта мүнөө хүрэтэр силос даралга эхилээдүй. 18 колхозой 4-ниинь энэ хүдэлмэри эхилээ. Тиихэдэ Сталинай, Кагановичын нэрэмжэтэ, «1-се Мая» ба бусад колхозууд силоснэ нүхэнүүдээ түхеэрээдүй байһаар. Курбын МТС-эй усадьба соо хоёр силосорезкэ заһабарилагдаад миил байна. Колхоз бүхэн силос дараха дүүрэн арга боломжотой аад, энэ хүдэлмэриие хойшо татана.

Набшаһата тэжээл бэлэдхэлгэ ба силос даралга саашадаа ингэжэ унжагайруулагдаа хадаа ехэ муу хойшолонгуудтай байхань лабтай. Тиимэһээ үбһэ сабшалгые эхилхэтэеэ хамта энэ хүдэлмэриие тон түргэн дүүргэхын тула бүхы хүсэеэ колхоз бүхэн табиха уялгатай.

Д. Санжимитыпов.

СССР-эй Агаарай гражданска Флодой лётчигууд шагнагдаба

СССР-эй Агаарай гражданска Флодой Главна Управлени олон пилодуудые, борт-механигуудые ба борт-радистнуудые үни удаан саг соо һайнаар хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө шагнаба.

Нэгэдэхи классай пилот Н. Гусев гражданска авиацида хүдэлмэрилһэн жэлнүүдэйнгээ турша соо 10 мянга шахуу час агаарта ябаа. Энэ хадаа ниидэлгын техникые ба метеорологическа орёо бэрхэ условинуудта самолёт буулгалгые эрхим һайнаар шудалжа, олон залуу пилодуудые хүмүүжүүлээ. Нүхэр Гусев хоёр миллион километр ниидэжэ, тэрээнэйнгээ түлөө «миллионер» гэһэн хоёрдохи тэмдэгээр шагнагдаа.

Летчик-шалгагша А. Туманский 35 гаран жэл соо авиацида хүдэлмэрилнэ, арбаад янзын түхэлэй самоледуудаар, тэрэ тоодо түрүүшын олонмоторто «Илья Муровец» гэжэ самолёлоор ниидэһэн байна. Нүхэр Туманский «1.000.000 километр ниидэһэнэй түлөө» хоёрдохи тэмдэгээр мүн лэ шагнагдаа. Гражданска агаарай флодой Туркменскэ управлениин борт-радист А. Гоголев, Узбекскэ управлениин борт-радист В. Кожевников ба кораблиин командир П. Марченко гэгшэд мүн лэ тиимэ тэмдэгүүдээр хоёрдохёо шагнагдаба.

Тэрээнһээ гадна, «1.000.000 километр ниидэһэнэй түлөө» ба «500.000 километр ниидэһэнэй түлөө» тэмдэгүүдээр гражданска авиациин зуу гаран хүдэлмэрилэгшэд СССР-эй агаарай флодой үлэр шагнагдаа.

Хүдөө ажахые хангагшад, почто шэрэлэг, ой модо харууһалдаг, загаһа ба далайн ангуудые тагнадаг, геологическа ба бусад экспедицинүүдтэ хүдэлмэрилдэг «ПО—2» самолёдуудай хэлэн арбаад пилодууд, тэрэшэлэн санитарна авиациин пилодууд «300.000 километр ниидэһэнэй түлөө» тэмдэгүүдээр шагнагдаа.

(ТАСС).

Түмэрзамшадай Үдэрэй хүндэлэлдэ

РИГА, (ТАСС). Латвийска түмэр замай коллектив түмэрзамшадай сталинска Үдэрые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтаха бэлэдхэл хэнэ. Минскэ новатор Судниковай метод Рига, Даугавпилс, Лиепай, Резекие ба бусад олохон станцинууд дээрэ диспетчернүүдэй ба дежурнануудай хүдэлмэриин гол метод болоо. Түмэрзамшадай Үдэрэй хүндэлэлдэ стахановска вахтала жагсаад, Рижскэ отделениин дежурна Раковский ба диспетчер Стивринь гэгшэд машинист Комиссаровтай сугтаа поездоор нэгэ дахин ябаха договор баталба. Даалгабаряа машинистын һайнаар дүүргэхэдэнь тэдэ хоёр туһалаа. Комиссаров поездые хүрэхэ газартань расписанида заагдаһан болзорһоо 1 час 40 минута урид хүргэһэн байна.

Хоёр тираж

1951 оной июль һара соо гүрэнэй урьһаламжануудаар хоёр тираж болохо юм.

СССР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ Гүрэнэй табадахи урьһаламжын нэгэдэхи тираж Красноярскда июлиин 29-дэ болохонь. Энэ урьһаламжын өөрсэ зүйлынь юуб гэбэл, 50 мянган түхэригэй шүүбэри үгы ба 25 мянган түхэригэй шүүбэриин тоонь үсөөн, тиибэшье 200 түхэригэй шүүбэринүүд нилээд олон байха. Энэ тиражда табанзуунай, мянганай, табамянганай, арбамянганай шүүбэринүүд мүн лэ олон тудаха байна.

Гүрэнэй гурбан-процентнэ урьһаламжын ээлжээтэ гол тираж Москвада июлиин 30-да болохо. Тэрэнэй разряд бүридэнь 2 табинмянган түхэригэй, 5— хоринтабан мянган түхэригэй, 25—арбамянган түхэригэй, 80—табамянган түхэригэй, 700—мянган түхэригэй ба 7.688—дүрбэнзуун түхэригэй, хамта 8.500 шүүбэринүүд буухэ.

(ТАСС).

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ВКП(б)-гэй Ториин айкомой III пленум

ВКП(б)-гэй Ториин айкомой III пленум һаяхан болобо. Пленум хадаа «Аймагай колхозуудта үбһэ хуряалгые үнгэргэлгэ ба парторганизацинуудай зорилгонууд», «Хүдөө нютагуудта ниитэ-политическэ ба культурно-гэгээрэлэй худэлмэринүүдые һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» асуудалнуудые зүбшэн хэлсээ.

Түрүүшын асуудалаар аймсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр Я. В. Таюрский элидхэл хээ. Элидхэлшэ болбол малажалые хүгжөөлгэдэ ба тэрэнэй ашаг шэмые дээшэлүүлгэдэ тэжээлэй бата бэхи база байгуулгын шиидхэхы удхашанартай байһаниие тэмдэглээ.

Колхознигууд, механизаторнууд ба хүдөө ажахын мэргэжэлтэд тэжээлэй бата бэхи база байгуулха хэрэгтэ үшөөл һулаар элсүүлэгдэнэ. Сабшалан һайжаруулха (үтэг хэлгэ, сабшалангай шулуу, бургааһа сэбэрлэлгэ) худэлмэри муугаар ябуулагдана. «Улаан-Тори», «Улаан Бургалтай», «Коммунизм» колхозуудта эдэ худэлмэринүүд илангаяа муугаар ябуулагдана.

Тэжээл бэлэдхэлэй бригаднуудые колхоз бүхэндэ байгуулха талаар ВКП(б)-гэй IV пленумэй шиидхэбэри ба партиин айкомой заабари бэелүүлэгдэнэгүй. Ленинэй, Каландрашвилиин нэрэмжэтэ ба «Путь Ленина» колхозуудта тэжээл бэлэдхэлэй томо бригаднууд байгуулагдаагүй. Харин үсөөхэн хүнтэй звенонууд эмхидхэгдээ болоод лэ, тэдээндэ мори унаа, сабшалангай талмайнууд даалгагдаагүй байха юм.

Зарим колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд тэжээлэй ба силоснэ культурануудые хэрэгсээдэггүй зантай. Тиимэһээ тэжээлэй культурануудые тарилгын түсэб аймаг дотор миил 86 процент дүүргэгдэнхэй.

Тэрэшэлэн үбһэ хуряалгада бэлэдхэл тон хангалтагүйгөөр ябуулагдажа байһые элидхэлшэ тэмдэглээ.

Нүхэр Таюрский элидхэлэйнгээ һүүлдэ үбһэ хуряалгые эрхим бэлэдхэлтэйгээр эхилжэ, тэрэниие богони болзор соо амжалтатайгаар үнгэргэхэ тухай тодорхой зорилгонуудые табяа.

Үгэ хэлэлгын эхилхэдэ Ториин МТС-эй директор нүхэр Сахаровский үбһэ хуряалгада колхозуудай ба МТС-эйнгээ муугаар бэлдэжэ байһаниие шүүмжэлээ.

«Коммунизм», «Путь Ленина» колхозуудай сабшалангай ехэнхи хубинь машинануудаар хуряагдаха ёһотой. Теэд, тэндэ сабшалан сэбэрлэлгэ оройдоошье хэгдэнэгүй. Тэжээл бэлэдхэлэй бригаднууд муугаар худэлмэрилнэ. Тиихэдэ «Путь Ленина» колхоздо тиимэ бригада үшөө эмхидхэгдээгүй. Набшаһата тэжээл бэлэдхэлгэ баһал хангалтагүй. Калининай нэрэмжэтэ ба «Коммунизм» колхозуудта бэлэдхэгдэһэн набшаһата тэжээл саг соогоо зүбөөр хуряагдадаггүй байха юм.

Хүдөө ажахын таһагые даагша нүхэр Филиппов аймаг дотор адуу малай тоо толгой олошоруулха түсэб тон муугаар бэелүүлэгдэжэ байна, түл абалга гол түлэб дүүргэгдэбэшье, 1951 ондо малай тоо олошоруулха түсэб нэгэшье түрэлэй малаар дүүргэгдээгүй байна гэжэ тэмдэглээ.

ВКП(б)-гэй айкомой пленумэй гэшүүн нүхэр Мельник үгэ хэлэхэ зуураа, хүүгэдэй яслинуудые эмхидхэлгэдэ зарим колхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй зүгһөө зохихо анхарал хандуулдаггүй байһые шүүмжэлээ.

Пленумэй хоёрдохи асуудалаар партиин айкомой секретарь нүхэр Киреев үгэ хэлээ.

Аймагай партийна организаци ВКП(б)-гэй IV пленумэй шиидхэбэриие бэелүүлэн, хүдөө нютагуудта ниитэ-политическэ ба культурно-гэгээрэлэй худэлмэринүүдые бага зэргэ һайжаруулга. Гэбэшье, тус худэлмэридэ дутуу дунданууд үшөөл олон. Колхозуудай, МТС-үүдэй парторганизацинууд ниитэ-политическэ ба культурно-гэгээрэлэй худэлмэринүүдые идейнэ үндэр хэмжээндэ табиха талаар оролдолго багаар гаргана.

Ушар иимэһээ агитколлективүүд ажахын ба политическэ кампанинуудай хоорондо мууса худэлмэрилнэ. «Улаан Бургалтай», «Путь Ленина», Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудай партийна организацинуудай агитаторнууд худэлмэрилдэггүй шахуу. Тэдэнэртэй семинар ба хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэнэгүй.

Малшадай дунда политическэ худэлмэри илангаяа муугаар табигданхай. Тэрэшэлэн тракторна бригаднуудта элидхэл, хөөрэлдөөн ба газетэ уншалга үнгэргэгдэнэгүй. МТС-эй директорнуудые политическэ талаар орлогшонор нүхэр Ангаров (Тори), Дарижапов (Бургалтай) гэгшэд механизаторнуудайнгаа дунда ниитэ-политическэ худэлмэриие муугаар эмхидхэнэ.

ВКП(б)-гэй айкомой лекторскэ группа хангалтагүйгөөр худэлмэрилнэ. Нүхэр Киреев элидхэл соогоо аймагай культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай худэлмэриие эрид шүүмжэлээ. Колхозуудай партийна, комсомольско организацинуудай зүгһөө культурно-гэгээрэлэй худэлмэридэ зохихо анхарал хандуулагдадаггүй байха юм.

Пленум зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалнуудаар тодорхой шиидхэбэринүүдые баталан абаа.

Челябинска область. Магнитогорско металлургнууд 1950 оной үйлэдбэриин түсэбые болзорһоонь урид дүүргээ. Түсэбһөө гадуур олон мянган тонно металл үйлэдбэрилэгдөө, хэдэн миллион түхэриг гүрэнэй мүнгэ зөөри алмагдаа.

Мүнөө жэлдэ техникые бүрин ашаглахын түлөө, 1950 онойхиһоо бүри ехэ амжалтануудые түйлахын түлөө социалистическэ мүрысөөн эндэ хүсэтэйгөөр дэлгэрбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: социалистическэ мүрысөө үүсхэгшэд — № 3 мартеновскэ цехын булад хайлуулагшад. Зүүн гарһаа—алдарта металлург Н. Тагашев, тэрэнэй туһалагшад И. Помельников, П. Лихачев гэгшэд булад хайлуулжа байна.

ТАСС-эй фотохронико.

Мысовая станциинхидай амжалтанууд

Мысовая станциин һэргээн болхоолгын цехын коллективэй гэшүүд аварии зайсуулгада хэрэгтэй болодог механизмуудые бусадай туһаламжагүйгөөр өөһэдөө заһабарилха гэһэн социалистическэ уялга абаһан байгаа. Тиин, энэ уялгаяа мүнөө амжалтатайгаар дүүргэжэ байна.

Трактористнууд нүхэд Митрофанов Иванов хоёр мүнөө гусеничнэ тракторта капитальна заһабарилга хэхэдээ, үдэрэйнгөө нормые нэгэ хахад ба хоёр дахин дүүргэжэ, мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ ябана. Тус коллективэй хүсөөр хүсэ ехэтэй булад канадууд түгэс һайнаар заһабарилагдаа. Мүн 6 тракторай хүсэтэй полиспаст гэжэ механизм заһабарилагдаһан байха юм.

Тэрэшэлэн поезднуудые холбогшод һүүлэй үдэрнүүдтэ ажалай бүтээсые эрид дээшэлүүлжэ, поезднуудые графигай ёһоор саашадань ябуулна.

Н. Святогор.

Хахад жэлэйнгээ түсэб болзорһоо урид дүүргэбэ

БМАССР-эй нютагай промышленностиин Министерствын мэдэлэй шэгнүүр заһабарилгын заводой коллективэй гэшүүд өөһэд хоорондоо социалистическэ мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлһэнэйнгээ ашаар, хахад жэлэйнгээ программые июниин 20-до гэхэ гү, али 10 үдэрөөр уридшалан 107 процент дүүргэбэ. Тиигэжэ, үнгэрэгшэ 6 һара соо 100 мянган түхэригэй продукци түсэбһөө гадуур Эхэ орондоо үгэбэ.

Социалистическэ мүрысөөндэ орогшод стахановецуудай ажалай түрүү методые халан абаха тушаа онсо анхаралаа табина. Жэшээнь, шэгнүүр заһабарилдаг стахановска бригадын бригадир нүхэр Михаил Кадан гэгшэ агрегадуудай детальнуудые зүбөөр, нарин һайнаар жэлэжэ ба шэрдэжэ, материалнуудые болон шэрэ 20—25 процентээр алмана.

Нүхэр Каданай энэ методые бүгэдын шадабари болгохо талаар заводой ажахын ба профсоюзна организаци эмхидхэлэй нилээд ехэ худэлмэри хэһэн байна. Нүхэр Каданай методые цех бүхэндөө нэбтэрүүлһэнэй ашаар манай завод энэ оной майн 1-һээ хойшо материалнуудые, шэрэ ба олифа гэхэ мэгые арбилха талаар шэнэ прогрессивнэ нормодо орожо шадаа. Тиигэжэ, түсэбһөө гадуур 30 мянган түхэриг мүнгэ нөөсэлһэн байнабди.

Жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ, стахановска ажалай түрүү методые халан абаха талаар, социалистическэ мүрысөө манай коллектив үргэнөөр дэлгэрүүлжэ байна. Нүхэр Архип Анготоев бригадиртай слесарьнуудэй бригадынхид худэлмэри дээрээ эрхим показательнуудые түйлана. Тус бригада һара хахад соо хоёр һарын даалгабари дүүргээ. Слесарьнүүд нүхэд Е. Расторгуев, М. Седых, А. Горбунов, Михаил Корнаков болон бусад социалистическэ мүрысөөндэ түрүүлжэ ябана.

Тиихэдэ, слесарь инструментальщик нүхэр Федор Столь гэгшэ хорин тонныи прессдэ тусгаар түхеэрэлгэ зохёохо гэһэн уралан нарижуулгын дурадхал оруулаа. Энэ дурадхалыень үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэдэ штамповко хэхэ худэлмэриин бүтээсэ 40 процент хүрэтэр дээшэлһэн байха юм. Хэрбээ энээнэй урда нэгэ штампаар 1000 зүйлнүүдые штамповалдаг байгаа һаа, мүнөө 18—20 мянгые штамповалдаг болообди.

Л. Федоренко,
заводой директор.

Ажалшадтай барисаагүй сомсовет

Ажахын ба культурна байгуулалтын зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ хэрэгтэ нютагай Соведүүдэй үүргэнь тон ехэ. Гэбэшье, Мухаршэбэрэй аймагай Октябриин сомоной Совет (түрүүлэгшэнь О. Б. Амокова) ажалшадтай холбоо барисаагүйгөөр худэлмэрилдэг, ниитэ-эмхидхэлэй худэлмэри муугаар ябуулдаг байна.

Мүн энэ сомсовет саг үргэлжын комиссинуудай худэлмэриие муугаар эмхидхэнэ. Олон депутадууд Соведэй худэлмэридэ хабаадалсадаггүй байна. Жэшээнь, депутадууд Гармаев, Очиров, Замбалов ба бусад һүүлэй үедэ үнгэргэгдэһэн сессинүүдтэшье хабаадалсаагүй.

Тус сомсоведэй харьяата колхозууд нёдондо жэлдэ малай үбэлжэлгые хэлэшэгүй муугаар үнгэргэһэн байгаа. «Шэнэ-байдал», «Үнэн», «Путь Ленина» колхозууд малнуудаа олоор гарзалуулаа. Тиихэдэ сомоной Соведэй түрүүлэгшэ нүхэр Амокова аяар 7 һарын туршада «Шэнэ-байдал» колхоздо нэгэшье дахин ошожо, тэндэхи байдалые шалгажа үзөөгүй. Мүн тэрэ хүршэ «Үнэн» колхоздоо бүхэли үбэл соогоо арай гэжэ нэгэ ошоһон аад, ямаршье туһа хүргөөгүй.

Гадна, энэ сомсовет колхозуудайнгаа перспективнэ түсэбүүдтэй танилсадаггүй, хүтэлбэрилэгшэдтэнь ямаршье туһаламжа хүргэдэггүй байна. Тиимэһээ тус Совет колхозуудайнгаа ажахын түсэбүүдыешье мэдэдэггүй юм.

Эгээ мүнөө малажал ба таряан ажалнуудые үндэһөөрнь һайжаруулха, малнуудай ашаг шэмэ үгэлгые ба тарианай ургасые дээшэлүүлхэ зорилго колхозуудай ба сомсельсоведүүдэй урда табигдаад байна. Тиихэдэ энэ сомсоведэй «Үнэн», «Шэнэ-байдал» гэжэ колхозууд тарянай ургасын хойноһоо харууһалгые, пар хахалалгые, набшаһата тэжээл бэлэдхэлгые, малай дулаан байра барилгые мууса ябуулна. Теэд, эдэ дутагдалнуудые сомсовет, тэрэнэй түрүүлэгшэ нүхэр Амокова тэсэжэ байдаг.

Ажахын шухала асуудалнуудые сомсоведэй сесси гү, али гүйсэдкомой заседани дээрэ зүбшэн хэлсэжэ, дутагдалнуудаа усадхахын орондо, нүхэр Амокова аймагай эмхи зургаануудтай телефоноор хөөрэлдөөд, һанаа амархан һуудаг заншалтай. Тэрэшэлэн сомсоведэй сессидэ зүбшэн хэлсэхэ асуудалнуудые бэлэдхэлгэдэ депутадууд болон мэргэжэлтэд хабаадуулагдадаггүй байна.

ВКП(б)-гэй обкомой V пленум болбол хүдөө нютагуудта культурно-гэгээрэлэй худэлмэриие эрид һайжаруулжа, арад зониие коммунистическээр хүмүүжүүлгэдэ ба ажахын асуудалнуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ зорилго табяа. Тус сомсоведтэ ниитэ-политическэ ба культурно-гэгээрэлэй худэлмэри тон муугаар табигданхай.

Б. Дымбрылов.

Ажалшадай бэшэгүүдһээ

Бурят-монгол хэлэн дээрэ лекци уншалгые тооногүй

Ажалшадые коммунистическ[...] хүмүүжүүлхэ, тэдээндэ ажахын [...] политическэ зорилгонуудые [...]бөөр ойлгуулха хэрэгтэ, түрэл[...] хэлэн дээрэнь лекци уншаха гээ[...] тон ехэ удхашанартай. Хүдөө н[...]тагуудта ерэжэ, хүтэлбэрилхы [...]дэлмэрилэгшэдэй һонин лекцину[...]дые уншахые колхознигуудай [...] сэдэгынь мэдээжэ. Зүгөөр, [...] шухала хэрэгые тоодоггүй, ко[...]хознигуудай иимэ эрилтэдэ хайш[...] хэрэгээр хандадаг ушарнууд гар[...]даг байна.

Хэжэнгын аймагай хүтэлбэр[...]хы худэлмэрилэгшэд ниитэ-полит[...]ческэ ба культурно-гэгээрэлэй х[...]дэлмэриие идейнэ үндэр хэмжээ[...]дэ ябуулха, бурят-монгол хэл[...] дээрэ лекци, элидхэлнүүдые унш[...]ха тушаа һаналаа хүсэд табин[...]гүй. Аймагай гүйсэдкомой кул[...]турно-гэгээрэлэй худэлмэриин т[...]һагые даагша нүхэр Золтоев нэг[...]шье лекци түрэлхи хэлэн дээрэ у[...]шадаггүй юм. ВЛКСМ-эй айкомо[...] секретарь нүхэр Будаев бурят[...] монгол хэлэн дээрэ лекци, элидх[...] уншаха хэрэгые тоодоггүй, бур[...] хэлэн дээрэ уншаһанай хэрэгг[...] гэжэ һэнгэргүйгөөр хэлэдэг байн[...]

ВКП(б)-гэй Хэжэнгын айко[...] лекционно пропагандые аймаг д[...]тороо һайжаруулжа, бурят-мон[...]гол хэлэн дээрэ элидхэл, лекци[...]нүүдые уншаха ябадалые эмхид[...]хэхэ бээз гэжэ найдагдана.

Ц. Рыгзенов.

Хэблэл тараалгые һайнаар эмхидхэхэ

Кударын аймагта газетэ б[...] журналнууд хангалтагүйгөөр т[...]раагдана.

Аймагай албахаагшадай, интел[...]лигенциин олонхинь «Бурят-Мон[...]голой үнэн» газетэ захидаггү[...] байна. Жэшээлхэдэ, ажалшада[...] депутадуудай аймсоведэй гүйсэдко[...]мой түрүүлэгшын орлогшо нүхэ[...] Иванов И. Ф., аймсоведэй гүй[...]сэдкомой таһагые даагша нүхэ[...] Цыденжапов, аймагай Культуры[...] байшангай директор Чембеев[...] культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаа[...]нуудай таһагые даагша нүхэр Ду[...]гаров, арадай гэгээрэлэй таһагы[...] даагша нүхэр Хосаев, тус таһага[...] инспектор нүхэр Чойпсонов, Куда[...]рын дунда һургуулиин багшана[...] Шулунова, Чембеев ба бусад «Бу[...]рят-Монголой үнэн» газетые «ун[...]шажа шадахагүйбди» гээд, тус г[...]зетэ захинагүй.

Тэрэшэлэн олон колхозуудт[...] «Бурят-Монголой үнэн» газетые захилга муугаар эмхидхэгдэнхэй[...] Куйбышевай нэрэмжэтэ колхоз[...] 10 экз., Кагановичын нэрэмжэт[...] колхоз 4 экз. захиһан, Молотовой[...] нэрэмжэтэ томодхогдоһон колхо[...] нэгэшье экземпляр захяагүй бай[...]ха юм. Мүн бусадшье колхозуудт[...] газетэ тараалга муугаар эмхидхэг[...]дэнхэй.

Ч. Генинов.

Мэргэжэлтын зүбшэл

СИЛОС ДАРАХА ТУХАЙ

Һайнаар дараһан силос хадаа тон үнэтэй шэмэтэ тэжээл юм. Энээниие эдидэг үнеэд хараа байса һү ородог ба нарай түл элүүр энхээр томожодог байна. Шэмэтэ тэжээл — силос, корнеплод ба хартаабха тон һайн шанартайгаар бэлдээгүй һаа, илангаяа үбэлэй сагта малай һү үгэлгэ мүртэйгөөр дээшэлдэггүй.

Һайн силос хадаа ургамалай шанартай ба тэжээлтэй бүхы зүйлнүүдые алдаагүй байдаг. Жэшээнь, нугын ногооной сэсэглэхэ үедэнь сабшажа дараһан силос шэмэ шүүһээ алдадаггүй юм.

ЯМАР НОГООГООР СИЛОС ДАРАХАБ?

Силос дарахада ногоон эһэжэ шэмэтэй болодог. Зарим ургамалые силос болгожо дарахада улам амтатай болоод, мал дуратайгаар элидэг. Жэшээнь, ольтирог, намаг газарай ногоон, ожорһон, тэрэшэлэн буртаг үбһэн, халаахай, полыни хамхуул, үрмэдэһэн ба бусад иимэрхүү ногоонуудые мал дурагүйгөөр эдидэг. теэд эдэ ургамалнуудые силос болгоод байхада мал дуратайгаар эдидэг байна. Тиимэһээ силосовалхада олон ургамалнуудай тэжээлэй шанар ехээр дээшэлдэг юм. Тиимэ хадань дээрэ дурсагдагша ургамалнуудые силосовалха хэрэгтэй.

Силосэй шэмэ шүүһэтэй байлга ба шанарынь имагтал силос даралгаһаа дулдыдадаг юм. Хоротой ногоонуудтай холингүй, бүхы шэмэтэ ургамалнуудые, тэрэшэлэн таряанай, овощиин, корнеплодой ба хартаабхын ургамалнуудай үлэгдэлнүүдые силос болгон даража болохо байна.

Манай республикын эрхэ байдалда 4 болзорнуудта силос даража болохо байна. Июниин 15-һаа июлиин 15 хүрэтэр эртын силос дараха. Энэ саг соо ольтирог, намагтай газарай ногоое, тусхайлбал, залуу ожорһо, доро нуга газарай ногоо, халаахай, залуу үрмэдэһэ нугын ба намагтай газарай ногоонтой, харгы, бууса хорой шадар ургадаг элдэб буртаг үбһэнүүдтэй холижо силос дараха хэрэгтэй. Нугын ба намагтай газарай ногоонтой модоной нарай шэлбэһэ холижо силос даралсахада хамаагүй. Энэ үедэ силос дараха түсэбэйнгөө 40—50 процентые колхозууд дүүргэхэ ёһотой.

Силос даралгын хоёрдохи болзор (июлиин 15-һаа августын 15 хүрэтэр) үбһэ хуряалгын худэлмэритэй зэргэшэдэг. Энэ үедэ эртэ таригдаһан силоснэ культурануудай ургасаар, жэшээнь, наран сэсэгээр силос дараглаха ёһотой. Тиихэдэ үбһэ хуряахын аргагүй хура бороотой сагта нугын ногоогоор силос дараха хэрэгтэй. Мүн халаахайн ба бусад буртаг үбһэнэй хэнзэ ногоое силосовалжа болоно. Энэ болзорой дүүрэхэдэ силос дараха жэлэй түсэбэй 90 процентнь дүүргэгдэхэ ёһотой юм.

Гурбадахи болзорынь (августын 15-һаа сентябриин 15 хүрэтэр) таряа хуряалгын халуун худэлмэритэй хабсардаг байна. Энэ үедэ силоснэ культуранудай (наран сэсэгэй) оройн тарилгын ургасые хуряалга ба силосовалга хэгдэдэг. Тэрэшэлэн овощиин үлэгдэлые, эртэ сабшагдаһан нугын ба намагтай газарай хэнзэ ногоо сабшажа силос дарахада болоно.

Сентябриин 15-һаа октябриин 1 хүрэтэрхи һүүлшын болзор соо силос даралгые түгэсхэхэ хэрэгтэй. Энэ үедэ хартаабхын хүлдөөгүй ногоон эшэ, тэжээлэй корнеплодой, сахарна свёклын, морковиин эшэнүүдые, капустын хальһа ба овощиин бусад үлэгдэл силосовалжа болоно. Гадна нуга газарай хэнзэ ногоо ба буртаг үбһэ силосовалха хэрэгтэй. Тиихэдэ наран сэсэгэй суур болошоһон эшэ, тэрэшэлэн намарай хюруу хүйтэндэ хүлдэһэн наран сэсэгэй ургасые силосовалжа болохогүй. Тиимэһээ наран сэсэгые сэсэглэхэһээнь урда тээ силосовалха шухала.

СИЛОСНЭ БАРИЛГА ТҮХЕЭРЭЛГЭ

Имагтал зүбөөр түхеэрһэн силоснэ барилганууд соо дарагдаһан силос һайн шанартай байдаг гэжэ колхозууд болон совхозуудай дүй дүршэл харуулна. Башни ба хахад башнинууд соо силос дараха гэжэ дурадхагдадаг.

Силоснэ башниин үндэрынь 8—10 метр, хахад башниин —6—7 метр байха ёһогой. Башни ба хахад башниин үргэниинь 4—5 метр, үргэниинь үндэрһөө 1,5—2 дахин бага байдаг юм. Газар дорохи уһанай дээрэ доро байһанһаань дулдыдан, 3—3,5 метр доошонь малтажа, эдэ барилгануудые түхеэржэ болоно. Башни ба хахад башнинуудые түхэреэнээр гү, али олон углуутайгаар барихада хамаагүй. Иимэ барилгада барилгын юрын модон, хирпиисэ ба шулуун хэрэглэгдэдэг. Эдээнэй досоо тээхи ханануудынь хирпиисэ гү, али шулуун байха, тиигээд извёсткоор гү, али цементно-извёсткын холисоор шабан, жэлэхэ хэрбээ модон ханатай һаань шэнгэн дабирхай түрхижэ, уһан ба агаарай орохоор бэшэ болгохо хэрэгтэй.

Силоснэ нүхэнүүдые ба траншейнүүдые имагтал шабарлиг хатуу хүрьһэтэй газарта малтажа түхеэрхэдэ һайн. Силоснэ нүхэнүүд түхэреэнээр, траншейнүүд гонзод гэһэн тэбхэрээр хэгдэдэг. Нүхэн ба траншейнүүдэй гүнзэгынь 2,5 —3,5 метрһээ гүйхэн бэшэ байха ёһотой. Траншейн утань 20 метрһээ ехэ бэшэ байдаг. Мүн эдээниие дан гүнзэгыгөөр түхеэрһэнэй хэрэггүй. Юуб гэхэдэ, эдээн сооһоо силос абахада аягүй байдаг. Нүхэнүүд ба траншейнүүдэй досоо ханануул хирпиисээр, шулуугаар, хабтагайгаар хэгдэдэг, мүн шабараар һайса жэлэһэн гүрэмэл бургааһаар хэжэ болоно. Иимэ ханануудые имагтал жэгдээр хэхэ хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, дарагдаһан силос һайнаар нигтардаг ба агаар табидаггүй. Хана газар хоёрой забһарые шоройгоор гү, али зуураһан шабараар бүтүүлхэ шухала. Нүхэнүүд ба траншейнүүдэй оёорынь 20 сантиметр зузаантайгаар шабараар хэхэ хэрэгтэй. Эдээнэй ханануудые модоор хээ хадаа тэдээниие дабирхайдаха хэрэгтэй. Хэрбээ шулуугаар гү, али хирпиисээр ханануудыень хэхэ болоо һаа, извёстко шабар хоёрые худхаад гү, али цементнэ холисоор бэхижүүлэн хэхэ хэрэгтэй. Силоснэ нүхэнүүд ба траншейнүүд агаарай орохогүйгөөр түхеэрэгдэхэ ёһотой. Хэрбээ забһартайгаар түхеэрэгдээ хадань дарагдаһан силос гэмтэжэ, хэрэггүй болодог байна.

СИЛОС ДАРАЛГЫН ЗААБАРИНУУД ИИМЭ

Һайн шанартай силос дарахын тула ногоогоо хаһа саг соонь сабшаха ба иимэ заабаринуудай ёһоор хэхэ гэбэл: силос дарахаяа сабшаһан ногоо эльһэ шоройдо худхажа болохогүй. Силос дарахадаа 65—70 процент шииг нойтотой, һая сабшаһан үбһэ дараха. Ехээр эбэршэһэн ногооe силосовалжа болохогүй, тэрэшэлэн 70 процентһээ дээшэ шииг нойтотой ногоое мүн силосовалжа болохогүй байна. Сабшагдаһан үбһэн силос болгогдон дарагдахын урда тээ заатагүй жэжээр хэршэгдэхэ ёһотой. Юуб гэхэдэ, хэршэгдэһэн ногоое дарахада бэлээр нигтардаг байна. Дарагдаһан силосые жэгдээр нигталхада эһэжэ шэмэ шүүһэ ехэтэй болодог. Нэгэ нүхэндэ гү, али нэгэ траншейдэ силос даралгые нэгэл үдэр дүүргэхэ хэрэгтэй. Башни ба хахад башнида силосовалга 2—3 үдэрэй турша соо хэгдэдэг байна. Силос имагтал нигталан, агаарынь гаргажа дараха ёһотой.

Тэрэнэй һүүлээр силоснэ нүхэнүүдээ һайнаар хушаха хэрэгтэй. Һайнаар нигтаржа һуухынь тула силосые нүхэнүүд, траншейнүүдһээнь дээшэ 60—70 сантиметр үндэрөөр дарадаг байна. Һүүлээрнь һолоомо, михинэ ба хибэлһэ жэгдэхэнээр, 2—3 сантиметрээр силос дээгүүрээ адхаад, һүүлээрнь зуураһан шабартаа михинэ худхаад 10—15 сантиметр зузаантайгаар адхаха хэрэгтэй. Тиигээд 25—30 сантиметр зузаантайгаар шорой хаяад, шэнгээр зуураһан шабар 10 сантиметр хараатайгаар адхаха ёһотой. Дарагдаһан ногооной нигтаран доошо һуугаа һаань хушалтань гантадаг, тиихэдэнь шэнгээр зуураһан шабараар жэлэдэг юм. Бороо хурада норгохогүйнь тула нүхэнүүд ба траншейнүүд дээрээ һарабша хэхэ ёһотой. Силосэй хүрэхэгүйн тула октябриин эсэстэ нүхэнүүд ба траншейнүүдэйнгээ хушалта наг шэбхээр гү, али һолоомо михиинэээр зузаанаар хушаха ёһотой.

ДАРАГДАҺАН СИЛОСЭЙ ХЭМЖЭЭЕ ТОДОРХОЙЛГО

Нэгэ кубометр газарай силосэй шэгнүүр шанарһаа, шииг нойтонһоо, тэрэшэлэн нигтаһаа дулдыдан 480—700 килограмм байдаг юм.

Түхеэрэн нүхэнүүдэй гү, али башни ба хахад башниин кубатура иигэжэ олодог гэбэл: рулеткээр гү, али мушхамалаар диаметрыень, гүнзэгыень хэмжэдэг юм. Жэшээнь, нүхэнэй гүнзэгынь 4 метр, диаметрынь 2,6 метр байхада һүүлшын тоо хоёроор хубаагаад, гараһан 1,3 метрые энэл тоотойнь арбидхаха, һүүлээрнь түхэреэн нүхэндэ абтаһан 3,14 тоотой ба нүхэнэйнгөө гүнзэгын хэмжүүртэй арбидхаха хэрэгтэй. Тиихэдэм най 2,6 метр диаметртэй, 4 метр гүнзэгытэй нүхэнэймнай кубатура 21,2 кубометр болоно. Траншейн кубатура олохододоо оёор орой хоёройнь үргэниие хэмжэжэ олоод, энэ хоёр тоогоо нэмээд, хоёроор хубаадаг юм. Гараһан тооень траншейн гүнзэгы ба утынь хэмжүүртэй арбидхажа ололог юм.

А. ЖЕЛТЫЙ.

Прогульщигуудые далдална

СССР-эй ой модоной промышленностиин Министерствын УРС-ын Хоринн леспромхоздохи ОРС-ой Алексей Матвеевич Караваев гэгшэ ахалагша бухгалтерaар хүдэлмэрилөө боложо байхадаа, энэ оной майн 15-һаа 25 хүрэтэр хүдэлмэридөө гарангүй, архидажа прогул хэһэн юм. Энээнэйгээ түлөө яаралтые гэм зэмэдэ ороогүй. Тус ОРС-ын начальник нүхэр Хрюкинэй дали доро хорсодһон энэ прогульщик үшөө гурбан үдэр соо архидаһан байгаа. Тэдэ, ОРС-ын начальник нүхэр Хрюкин болбол СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1940 оной июнин 26-най Указай ёһоор сүүдтэ үгэхын орондо, тэрэниие миил ахалагша бухгалтерайн тушаалһаа зайлуулаад, аппарат соогоо үлеэжэ, онсо тушаалда орууһан байна.

Хатуу хэһээлтэһээ хүнгэхэнөөр мултарһандаа урмашаһан энэ прогульщик ажалай жаяг заршамые бүдүүлигээр эбдэжэ ябадалаа улам үргэлжэлүүлбэ. Тиигэжэ, зарим прогульщигуудые үмөөрэн далдалхатаяа хамта, ОРС-ын начальник нүхэр Хрюкин ажал тухай хуулиие бүдүүлигээр эбдэн, сторожын тушаалда байһан Е. Я. Шулунов гэгшые хүдэлмэриһээнь гаргаба.

Тиихэдэнь, ой модоной ба модо урадхуулгын промышленностиин хүдэлмэрилшэдэй профсоюзай местком Хрюкинэй энэ ашые хуулин буса дээрэ тоолоод, нүхэр Шулуновые хүдэлмэридэнь тэхэрүүлхые эрибэ. Тэдэ, РКК-гэй энэ шиидхэбэридэ нүхэр Хрюкин зүбшөөлөө үгэнгүй, эзмэгүй хүниие ажалгүй байлгана.

Ушар иимэһэ, прогульщигуудые далдалагша Хрюкиниие прогульщик Караваевтайнь хамта хуулиин хатуу харюусалгада хабаадуулхыень Хоринн аймагай прокурорто найдагдана.

Бор. Иванов.

„Бурят-Монголой үнэндэ" бэшэһэнэй һүүлээр

„Культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриие һайнаар хүтэлбэрилхэ"

Иимэ гаршагтай статья манай газетын июнин 10-най номерто толилогдоһон байгаа. Тус статья соо Иволгын аймагай хүдөөгэй олонхи клубууд, уншалгын байшангууд ажалшадай улам ургажа байһан культурна эрилтые хангажа шаданагүй гэжэ хэлэгдэһэн юм.

ВКП(б)-гэй Иволгын айкомой мэдээсэһэнэй ёһоор, статья соо хэлэгдэһэн баримтанууд зүб байба. ВКП(б)-гэй айкомой ба аймсоветэй гүйсэдкомой зүгһөө статья соо дурсагдаһан дутагдалнуудые усадхаха талаар зохихо хэмжээнүүд абтаа. Хрущевой нэрэмжэтэ колхозой клубые даагша нүхэр Токарева уялгаяа дүүргэжэ шадаагүй дээрэһээ хүдэлмэриһөө гаргагдаа. Хрущевой нэрэмжэтэ ба «Осоавиахим» колхозуудай клубүүдай хүдэлмэридэ туһалхын тула аймагай культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриин таһагые даагша нүхэр Оленников тэдэ колхозуудта эльгээгдэһэн байна.

Шүүмжэлэл зүб байба

«Харуулан ойлгуулха агитациие тоонгүй» гэһэн гаршагтай статья манай газетын июнин 10-най номерто толилогдоһон юм. Тус статья соо Заиграйн аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой партийна организациин секретарь нүхэр Вставский партийна суглаанай тогтоолые бэелүүлэнгүй гэжэ хэлэгдэһэн байгаа.

Хэмжээ абахынь тулада тус статья ВКП(б)-гэй Заиграйн айкомдо эльгээгдэһэн.

Заагдаһан баримтануудай зүб байһан тухай партиин айком манай редакцида мэдээсэбэ. Тус статья соо Сталинай нэрэмжэтэ колхозой партийна организациин суглаан дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, тэндэ хэлэгдэһэн шүүмжэлэл зүб гэжэ тоологдоо. Колхознигуудай ба тракторнистнуудай дунда ниитэ-политическэ хүдэлмэриие һайжаруулха талаар зохихо хэмжээ абтаһан байна.

Хэмжээ абтаа

Манай газетын июнин 13-най номерто «Түсэбынь ехэ, бүтээсэнь баға» гэһэн гаршагтай статья толилогдоһон юм. Тэрэ статья соо Мухаршэбэрэй аймагай олон колхозууд үбһэ хуряалгын бэлэдхэлэй ба силос дараха хүдэлмэриие муугаар ябуулна гэжэ хэлэгдэһэн байгаа.

Статья соо дурсагдаһан баримтанууд бултадаа зүб байгаа. Хэлэгдэһэн дутагдалнуудые усадхаха, аймагай колхозуудта үбһэ хуряалгын бэлэдхэлэй ба силос дараха, эртын силос дараха хүдэлмэринүүдые үргэнөөр ябуулха талаар зохихо хэмжээнүүд аймсоведэй гүйсэдкомой зүгһөө абтаа гэжэ аймсоведэй гүйсэдкомой манай редакцида мэдээсэбэ.

„Ажалай жаяг заршам бэхижүүлхэ"

Иимэ гаршагтайгаар манай газетэдэ толилогдоһон статья соо Галуута-Нуурай рудоуправлениин шахтануудта ажалаа байһан зарим хүдэлмэришэдэй ажалаа ехэ гаа арилшахадань зохихо хэмжээ абагдангүй гэжэ хэлэгдэһэн байгаа.

—Статья соо дурсагдаһан баримтанууд шалгалтаар бултадаа толоро. Ажалай жаяг заршам эбдэгэй гэмтэ ниурнуудта зохихо хэмжээ саг соогоо абтадаг болоо гэжэ Сэлэнгын аймагай прокурор нүхэр Аюшеев манай редакцида мэдээсэбэ.

МУХАРШЭБЭРЭЙ АЙМАГТА

ХҮҮГЭДЭЙ ЗУНАЙ АМАРАЛТА

Бүтүү гэжэ гоё һайхан газарта пионерскэ лагерь нээгдэнхэй. Эндэ аймагай һургуулинуудай һурагшад хамта 60 хүн амарна.

Мухаршэбэр селодо һургуулиин наһанай 40 хүүгэдэй амаралтын талмай нээгдэбэ. Гадна, зунай сагта һургуулиин бага наһанай үхибүүдэй дунда хүдэлмэри ябуулха пионерскэ дружинанууд аймагай һургуулинуудай дэргэдэ эмхидхэгдээ.

АТТЕСТАДУУДЫЕ БАРЮУЛБА

Аймагай долоонжэлэй ба дунда һургуулинуудта удаадахи классуудта орулгын ба дүүргэлгын экзаменууд боложо дүүрэв. Олонхи һурагшад программна материалаа һайнаар ойлгоһоноо экзамен дээрэ харуулһан байна.

Мухаршэбэрэй дунда, Суулгын долоонжэлэй һургуулинуудай һурагшад экзаменуудаа илангаяа һайнаар барна. Жэшээнь, Мухаршэбэрэй дунда һургуулиие дүүргэгшэд хамта 14 хүн бултадаа шахуу «4» ба «5» гэһэн сэгнэлтэтэйгээр болборсолой аттестадта экзаменуудаа бариһан байна. Тэдэнэрэй зариманиинь мүнгэн медаль абалгада кандидадууд болоно. Һаяхан эндэ 10-дахи класс дүүргэгшэдэй вечер боложо, тэдэндэ болборсолой аттестат барюулагдаһан ба һайнаар һуралсаһанайнь түлөө бэлэгүүд үгтэһэн байна.

НОМОЙ ШЭНЭ МАГАЗИН

«Искра» гэжэ томодхогдоһон колхозой, Хонхолойн МТС-эй, дунда һургуулиин, мелькомбинадай ба А. Матросовой нэрэмжэтэ олзоборилгын артелиин оршодор Хонхолой селодо номой магазин нээгдэбэ. Тэндэ уранһайханай, политическэ, хүдөө ажахын ба бусад номууд, мүн канцелярска хэрэгсэлнүүд элбэг бии.

Магазин нээгдэһэн үдэрөө 1000 түхэригэй элдэб номууды ажалшадта худалдаа.

ЗООТЕХНИЧЕСКЭ БАРИЛГАНУУД

Аймагай зарим колхозуудта зоотехническэ барилганууд амжалтатайгаар ябуулагдажа байна. Кировэй нэрэмжэтэ колхозой (13 хүнһөө бүридэһэн), барилгын бригада 140 толгой хониной байха типовой 2 байра бариба. Мүн малай хүүшан байранууд заһабарилагдаа. Мүнөө тус бригада шубуунай типовой байра барижа эхилэнхэй.

«Улаан Шулуута» гэжэ томодхогдоһон колхоздо гахайн ба хониной байранууд, ороохо хадагалха типовой склад баригдаа.

НАБШАҺАТА ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭГДЭНЭ

«Улаан-Шулуута» колхоздо набшаһата тэжээл бэлэдхэлээр воскресниигууд ходоо үнгэргэгдэнэ. Һүүлэй нэгэ воскресниигта 970 центнер набшаһата мүшэр хухалагдаһан байна.

Энэ колхоздо хамта дээрээ 2000 центнер набшаһата тэжээл бэлэдхэгдэнхэй. Энэ хүдэлмэриие коммунистнууд ба комсомолецууд толгойлно.

ХАТАРША МОРИДОЙ ҺОРЕОН

Һаяхан аймагай ипподром дээрэ колхозуудай хатарша моридой һорёон болоо. Һорёондо племенной 29 залуу морид хабаадалсаба. «Искра», Сталинай (Шэнэ Заган) ба Калининай нэрэмжэтэ (Зандин). колхозуудай 2 наһатай морид һайн амжалта харуулаа.

ОЛЗОТОЙ АГНУУРИ

Сутайн сомоной Молотовой нэрэмжэтэ хүдөө ажахын артелиин ангуушад С. Базаржапов, Д. Жалсыпов гэгшэд агнуурида гараад ябатараа, Нарһата гэжэ тосхон шадар шонын 6 гүлгэдые алаа.

Тэдэнэртэ шонохуудые бариһанайнь түлөө 1500 түхэриг шан үгтэбэ. Гадна, тэдэнэр гүлгэдэй арһанай түлбэри абаа.

Д. Горный.

Түмэрзамшадай һайндэрэй хүндэлэлдэ

БАБУШКИН. Һэльбэн заһабарилгын поездын коллектив түмэрзамшадай Бүхэсоюзна үдэртэ бэлэдхэхэ зуураа, өөһэдынгөө хүдэлмэришэдые шэнэ мэргэжэлнүүдтэ һургана. Коллективэй олон хүдэлмэришэд хэдэ хэдэн мэргэжэлтэй болонхой.

Жэшээнь, юумэ үргэдэг кранай машинист нүхэр Киричок 4 мэргэжэл шудалханхай. Тэрэ хадаа дүрэтай саргаа 6-дахи разрядай слесарь, жестянщик, электромонтер, һүүдэл ба стационарна электростанциинуудай машинист боложо шадаха юм. Нүхэр Саранчук автогенээр гагналгын хэрэгтэй һайн танил байхаһаа гадна 3-дахи классай шоферой эрхэ абанхай. Мүн олон мэргэжэл шудалһан бусад хүдэлмэришэд тус коллективтэ олон.

Шулуу нүүрһэ үргэдэг кранай эрхим машинистнууд нүхэд Ковриженко ба Титов гэгшэдэй бригаданууд сүүдхэ соо 600 тонно ашаа болбосоруулха уялга абая һээ. Тэдэнэр мүнөө сүүдхэ бүхэндэ 723 тонно хүрэтэр ашаа болбосоруулан бэлдэнэ.

Мүн вагонуудые техническэ таалаарнь шалгагша коммунист Старковой хүтэлбэрилдэг халаанайхид һайнаар ажаллана. Тэдэнэр 26 поездэнуудые түргэн аргаар бэлдэжэ аянда ябуулһан ба һүүлэй үедэ техническэ шалгалгаяа түргэдхэһэн байна. Энээнэй ашаар вагонуудай мини байлга 15 минутаар хороогдоо.

Н. Святогор.

ШЭНЭ КОЛЛЕКЦИНҮҮД

Хизаар ороноо шэнжэлхэ республиканска музей Советскэ Союзай Герой генерал-майор Илья Васильевич Балдыновтай холодоо харилсаатай байдаг. Музей хадаа Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуехэ дайнай разделдэхи коллекцидэ нэмэхын тула нүхэр Балдыновай өөрынь эдэлнүүдые һаяхан асараа. Тэдэ юумэнүүдэйнь дунда орденуудай колодконүүдтэй генеральска костюм, ССР Союзай национальностьнуудай Соведэй депутатска билет (1946 оной), Верховно Соведэй депутатска значок бии. Мүн тэндэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай фронтнуудай дээрэ ба Зүүн зүгтэ японецуудта эсэргүү байлдаануудта дивизиягаа дайшалхы операцинуудые шадабаритайгаар хүтэлбэрилһэнэй түлөө Верховно Главнокомандалагша, Советскэ Союзай Генералиссимус нүхэр Сталинай приказууд дотор 15 дахин баясхаланда хүртэһыень харуулһан ба бусад документнүүд бии.

Тэрэшэлэн 1934 ондо Фрунзын нэрэмжэтэ сэрэгэй академидэ һуража байхадаа абхуулһан фото-зурагуудынь, Эсэгэ ороноо хамгаалгын ба Японитой хэһэн дайнай үедэ тэрэнэй командалһан дивизиин дайшалхы замые харуулһан фото-зурагууд бии.

Е. Широких—Полянская.

Пионерскэ лагерь нээгдээ

Хоринн аймагай Зүүн Хуурай гэжэ нютагта пионерскэ лагерь нээгдээ. Тэндэ 70 гаран пионернүүд ба һурагшад сэнгэлиг хүхюунээр амарна.

Амаралгада культурна хэрэгсэлнүүдээр гүйсэд хангагданхай. Тэдэнэр шатар, даам наадана, шэнэ газетэ, журналнуудые болон һонин номуудые уншана, мүн экскурси хэжэ, элдэб урганалнуудтай ба амитадай ажабайдалтай танилсана.

А. Мангатханов.

Тобшо һонинууд

◆ **5100 түхэриг түлэгдөө.** Хоринн аймагай нөөсэлгын касса гүрэнэй 1948 оной хоёр процентнэ урһаламжын 7-дохи тиражаар урһаламжа барагшадай облигацинуудта тудаһан шүүбэринүүдые түлэбэ. Түрүүшын 2 үдэрэй туршада 5100 түхэриг түлэгдөө.

◆ **Спортивна талмай.** Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо (Яруунна) залуушуулай хүсөөр спортивна талмай түхеэрэгдөө. Мүнөө тус колхозой залуушууд сулөөтэй саргаа энэ талмай дээрэ спортивна наадануудые эмхидхэнэ.

◆ **Ангай фермэдэ.** Выдринска ангай фермэ (Бабушкин) мүнөө жэлдэ халтар хара үнэгэдэйнгөө тооё нёдондоноһидо ороходоо 45 процентээр олошоруулба. Тэндэ үнэгэдэй байха 40 шэнэ вальер баригдаа.

◆ **Колхоздо туһална.** Харгы ашаглалгын хүдэлмэрилэгшэдэй коллектив Ульяновай нэрэмжэтэ колхоздо (Кяхта) ниитынгээ мэлай барилгануудые барихынь тулада 6 кубометр тёс хюрөөдэжэ ба шубуунайнь байра заһабарилжа үгэбэ.

◆ **Библиотекэтэй болобо.** Воровшиловай нэрэмжэтэ томодхогдоһон колхоз (Хэжэнгэ) һаяхан библиотекэтэй болоо. Тэндэнь политическэ, уранһайханай,, хүдөө ажахын научна ба бусад олон номууд бии.

◆ **Артистнууд хүдөө нютагуудта гарахань.** Гүрэнэй филармониин бригада—(лилипудуудай ансамбль) Улан-Удэ городой промышленна предприятинуудаар ябажа концертнүүдые харуулаа. Һаяшагаар тус бригада республикын аймагуудта гаража, үбһэ хуряалгын хүдэлмэридэ ябажа байһан колхознигуудые культурна хүдэлмэрээр хангаха байна.

◆ **Мемориальна доска.** Хизаар ороноо шэнжэлхэ Кяхтын музей тус городто Бестужевтанай байһан нэгэ гэрэй ханада мемориальна доска хадаба. Тэрэ доска дээрэ иигэжэ бэшэгдэнхэй: «XIX зуун жэлэй 50-аад онуудта декабристнууд ахадуу Николай ба Михаил Бестужевтан энэ гэртэ байһан юм».

Залуу мэргэжэлтэд

Республикын столицын тускай дунда һургуулинууд залуу мэргэжэлтэдые олоор бэлэдхэнэ. Гансахан Улан-Удын фельдшерско-акушерскэ һургуулиие 62 хүн һаяхан дүүргэжэ гараа. Тэдэнэй 30 хүниинь фармацевтын ба 32-ынь медсестрагай мэргэжэлтэй болоо.

Һурагшад Г. Поппель, Е. Кириллова, В. Цыбикова ба Е. Пушкарева гэгшэд фармацевтын отделениие гансахан эрхим сэгнэлтэнүүдтэйгээр дүүргэһэн байна. Мүн тус отделениие һайнаар дүүргэһэн һурагшад С. Буравьева, Л. Пономарева, Е. Говорина гэгшэд медицинскэ институтда һуралсаха ошохо юм.

Залуу мэргэжэлтэдэй олонхинь республикынгаа аймагуудта гаража, хүдэлмэрилхэ болонхой. Тэрэшэлэн 6 хүн Читын область ошохоёо байна.

БУРЯТ-МОНГОЛ ҺУРГУУЛИНУУДТА ОРОД ХЭЛЭ ЗААХА ТУХАЙ

Языкознаниин асуудалнууд тушаа нүхэр Сталинай түүхэтэ зохёолнууд наукада шэнэ оруулгата боложо, языкознанида онсо ехэ хубилалта хэбэ. Манай советскэ һургуулинуудэй ажал-ябуулгада нүхэр Сталинай зохёолнууд сэхэ хабаатай байна. Эдэ зохёолнууд хадаа ород ба түрэлхи хэлэнүүдые заалгада байһан алдуунуудые заһаха ба һургуулинуудай һуралсалай хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие һайжаруулха хэрэгтэ тон шухала удхашанартай.

Эдэ зохёолнууд ород хэлэ заалгые шэнэдхэн һайжаруулха, хэлэ заалгаар научно-методическа хэмжээе дээшэлүүлхэ, һурагшадта ород хэлэ гүнзэгыгөөр ойлгуулха гэһэн харюусалга зорилгонуудые ардай гэгээрэлэй органуудай ба һургуулинуудай урда табина.

Хэлэн тушаа нүхэр Сталинай һургаалай ёһоор ород ба түрэлхи хэлэнүүдые заалгые шэнэдхэн һайжаруулхын тула республикын гэгээрэлэй Министерство ба багшанарай мэргэжэлые дээшэлүүлхэ институт горьтойхон хүдэлмэри хэбэ. Бүхы һургуулинуудта ба кустовой нэгэдэлнүүдтэ нүхэр Сталинай зохёолнуудые шудалалга эмхидхэгдээ. Энэ асуудалаар багшанарта лекцинүүд ба илтгалнууд уншагдаа.

Багшанарай августовско ба январско зүблөөнүүд дээрэ нүхэр Сталинай зохёолнуудай ёһоор ород хэлэ зааха зорилгонууд зүбшэн хэлсэгдээ. Һургуулинуудта ород хэлэ заалгые һайжаруулха тухай асуудалаар эхин классуудай, ород ба түрэлхи хэлэнэй багшанарай семинарнууд аймагуудай арадай гэгээрэлэй таһагуудай дэргэдэ үнгэргэгдөө. Бурят-монгол һургуулинуудай эхин классуудта ород хэлэ заадаг багшанарай хоёр жэлэй курсанууд 1950—51 онуудай һуралсалай жэлэй хоёрдохи хахадһаа эхилжэ, республикын олонхи кустовой методическа нэгэдэлнүүдэй дэргэдэ нээгдээ. Хабарай амаралтын үедэ багшанарай мэргэжэлые дээшэлүүлхэ институтта эхин классудай, ород ба бурят хэлэнүүдэй багшанарай, кустовой методическа нэгэдэлнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй семинар үнгэргэгдөө. Семинарта хабаадагшад нүхэр Сталинай һургаалай үндэһөөр ород ба түрэлхи хэлэ заалгые һайжаруулха асуудалаар научно-методическа элидхэлнүүдые шагнажа, зүбшэн хэлсээ.

Эхин классуудай ба ород хэлэнэй түрүү багшанар өөһэдынгөө идейно-теоретическэ бэлэдхэлые сар үргэлжэ дээшэлүүлэн, һурагшадтаа ород хэлэ заалгые һайжаруулна. Тэдэнэр морфологи үзэлгэдэ, һурагшадтаа орфографическа дадал олгуулхын тула элдэб упражнениинүүдые хэлгэдэ ба ород хэлэнэй словарна состав шудалха хэрэгтэ онсо анхаралаа хандуулна. Жэшээлэхэдэ, ород хэлэнэй словарна состав шудалха, һурагшадай хэлэлгэ ба бэшэлгые хүгжөөхэ хэрэгтэ Галтайн долоонжэлэй (Курумкан) һургуулиин ород хэлэнэй багша В. С. Санжиева гол анхаралаа табина. Нүхэр Сталинай зохёолнуудай үндэһөөр багша Санжиева хүдэлмэрөө шэнэдхэн табиха зуураа, һурагшадай ород хэлэ мэдэсые дээшэлүүлхэ ябадалда ехэхэн амжалтануудые туйлаа. Үзэһэн материалаа дабтажа бэхижүүлхын ба ород үгэнүүдые һурагшадай өөһэдөө эдэбхитэйгээр хэрэглэдэг болохын тулада нүхэр Санжиева һурагшадтаа даабаринуудые ходо үгэдэг. Һуралсалай жэлэй бүри эхилээдүй байхадаа энэ түрүү багша орфографияар харуулан ойлгуулалгын хэрэгсэлнүүдые түхеэрһэн ба һуралсалай үедэ бэшэлгын элдэб янзын хүдэлмэринүүдые үнгэргэһэн байна.

РСФСР-эй габьяата багша В. Н. Мункоев өөрынгөө хүдэлмэриие зорилгонуудтай һайжаруулна. Тэрэ хадаа һурагшадтаа ород хэлэ һайнаар ойлгуулха ба орфографическа дадалнуудые олгохо хэрэгтэ ехэхэн анхарал табина. Бүхы классуудта грамматикын ба уншалгын урогуудай үедэ үгэ хэлэлгые хүгжөөлгэдэ ехэ анхарал тэрэ хандуулна. Грамматикын урогто һурагшадые падежүүдтэй ба тэрэнэй зохилдолнуудтай танилсуулха зуураа, нүхэр Мункоев хэлэлгые хүгжөөлгөөр даабаринуудые һурагшадтаа үгэнэ.

Һурагшадай үзэһэн материалаа гүнзэгыгөөр шудалха ябадалда грамматическа разбор ехээр туһалдаг юм. Нүхэр Мункоев үгэ бүхэндэ разбор хүүлжэ, мэдүүлэл зохёолоор үгэнүүдэй зүйлые холбохо дадал һурагшадтаа олгоно. Грамматическа дүримүүдые һурагшадайнгаа зүбөөр бэшэжэ һурахын тула орфографическа разбор үнгэргэнэ. Энээнһээ гадна, ород үгэнүүдые һурагшад зүбөөр ба һайнаар хэлэхэ дадал олохын тулада фонетическэ разбор һурагшадтаа хүтэлнэ.

Тиигэбэшье, зарим багшанарай хүдэлмэриин амжалтанууд хадаа бурят-монгол һургуулинуудта ород хэлэ ба литература заалгаар байһан дутагдалнуудые далдалха зэргэгүй. Юрэнхы дээрээ бурят-монгол һургуулинуудта ород хэлээр һурагшад успеваемостинь үшөөл хангалтагүй байһаар гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Закаменай, Мухаршэбэрэй, Иволгын ба бусад зарим аймагуудай оролоор хэлэлгэ һургуулинуудай олон һурагшад ород хэлэ мууса шудалһан байна. Эхин һургуулинуудай олон һурагшад грамматика муугаар мэдэдэг, һанал болонолнуудые ороолгоор хэлэжэ ба бэшэжэ шададаггүй, ород үгэнүүдые үсөөнөөр мэдэнэ гэжэ һуралсалай жэлэй дүнгүүд харуулаа. Тэрэшэлэн олон һурагшад бурят хэлэндэ байдаггүй ород абяануудые хэлэхэдээ ехэ бэрхэшээлтэй дайралдана. Юмэнэй нэрын наадежнэ залгалтануудые зүбөөр бэшэхэдээ ба предлогуудые падежүүдтэ хэрэглэхэдээ һурагшад олон алдуунуудые хэнэ.

5, 6 ба 7-дохи классуудай һурагшад сэжэхээр бэшэлгын хүдэлмэри хэхэдээ падежүүдэй залгалтануудта, предлогуудта, приставкануудта алдуу хэдэг байна. Ород орфографиие һурагшадай шудалхада дайралдадаг бэрхэшээлнүүдые бүридхэн харахадаа абадаггүй дээрээ тэдэнэй бэшэмэл хүдэлмэридэ олон алдуунууд гарана гээшэ. Ород хэлээр үзэһэн материалаа дабталга зүбөөр эмхидхэжэ, һурагшадай шудалхада бэрхэшээлтэй материалнууд дээрэ оролдосотойгоор хүдэлмэрилөө хэдэ һурагшад орфографическа, пунктуационно алдуунуудые хэхээ болихо байна.

Ород хэлэ бурят-монгол һургуулинуудай зарим һурагшадай һайн мэдэдэггүйн гол шалтагаан гэбэл, иимэ байна:

а) зарим һургуулинуудта Маргад тала баригшадай, тохониижоруулһан алдуунуудһаа ород хэлэ заалга удаанаар сулөөрнэ;

б) олон багшанар морфологи заалгада хүсэд анхаралаа табидаггүй, грамматическа разбор дутуугаар хэдэг байна. Ород хэлэнэй словарна состав шудалалгые грамматика үзэлгэһөө ба литературна уншалгаһаа таһалдаг заншалнууд байдаг. Тиимэһээ зарим һурагшад ород үгэнүүдые үсөөнөөр мэдэдэг байна. Зарим багшанар орфографическа ба пунктуационно дүримүүдые ойлгуулхын тулада үзэлгэдэг упражнениинүүдһээ аша туһые тооногүй;

в) бурят-монгол һургуулинуудай, илангаяа эхин һургуулинуудта ород хэлэ зааха мэргэжэлтэй багшанар үсөөнөөр бэлэдхэгдэнэ. Бурят-монгол эхин һургуулинуудта һайн бэлэдхэлтэй багшанар олон кадрнууд хэрэгтэй. Республикын доторонай бурят-монгол отделениинүүдтэй хоёр педучилищи бии. Тэдэнэр эхин һургуулинуудые багшанараар гүйсэд хангажа шаданагүй;

г) ородбэшэ һургуулинуудай һуралсалай түсэбэй ёһоор ород хэлэ шудалалгада бага сагай үгтэдэг дээрэһээ һурагшадай знани муу байдаг. Энэ түсэбэй ёһоор бурят-монгол һургуулинуудта ород хэлэ заалгада ород һургуулинуудта ороход хоёр дахин бага саг үгтэнхэй байгаа;

д) һургуулинуудай олон учебнигүүд ба методическа хэрэгсэлнүүд нүхэр Сталинай һургаалай ёһоор гүйсэд заһабарилагдан хэблэгдээгүй байһаар. Түрүү багшанарай хүдэлмэриин дүй дүршэлые гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ, тэрэниие харадаа абалсан учебнигүүд болон методическа хэрэгсэлнүүд зохёогдонгүй. Учебнигүүдые зохёохо хэрэгтэ багшанар-практигууд үсөөнөөр хабаадуулагдана;

е) бурят-монгол һургуулинуудта ород хэлэ заалгын гүнзэгы научна методико зохёогдонгүй. Иимэ методико зохёолгодо БМАССР-эй гэгээрэлэй Министерство ба манай научна хүдэлмэрилэгшэд хүсэд һанаагаа табинагүй. Методико ба методическа хэрэгсэлнүүдые зохёохын тулада түрүү һургуулинуудай ба багшанарай дүй дүршэл хангалтагүйгөөр согсологдоно. БМАССР-эй гэгээрэлэй Министерство, багшанарай мэргэжэлые дээшэлүүлхэ институт энэ талаар өөдтэй юумэ хэгүй байна. Энэ хэрэгтэ Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ пединститутай багшанар ба научна хүдэлмэрилэгшэд муугаар туһална.

Эдэ ба бусад шалтагаануудһаа

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта)

Арадай демократиин оронуудта

Румынска арадай республика соо эхэнэрнүүд хүтэлбэрилхы хүдэлмэридэ дэбжүүлэгдэжэ, оронoй политическэ ба культурна ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадана. Урдань бэшэг зээдэг байһан Вишана Маринеску мүнөө Бухарестэй августын 23-най нэрэмжэтэ районой Арадай Соведэй түрүүлэгшын орлогшо болоо.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Вишана Маринеску уулзалга хэжэ байна.
ТАСС-эй фотохроника.

Советскэ методүүдые польско хүдэлмэришэд шудалан хэрэглэнэ

ВАРШАВА, июлиин 5. (ТАСС). Польшын ажалшад хүдэлмэриин советскэ арга методүүдые улам үргэнөөр хэрэглэжэ байна.

Түмэр түргөөр зүһэхэ метод хэрэглэдэг польско хүдэлмэришэдэй тоо үргэлжэ олошорно. Үнгэрһэн жэлдэ «Урсус» гэжэ тракторна завод дээрэ энэ метод хэрэглэһэн хүдэлмэришэд үсөөн байгаа, мүнөө тэдэнэй тоо нилээд олошорбо.

Вроцлав шадар байдаг транспортна машина бүтээлгын завод дээрэ 32 токарьнууд советскэ новаторнуудай арга методүүдые шудалан хэрэглэһэн ба ажалай бүтээсые дунда зэргээр 70 процент дээшэлүүлһэн байна.

Ковалёвой методээр хүдэлмэрилдэг, Варшинскиин нэрэмжэтэ Лодзинско фабрикын текстильщигүүд ба Бельскэдэхи Булайн нэрэмжэтэ фабрикын хүдэлмэришэд ажалай бүтээсые ехээр дээшэлүүлээ.

Продукциин өөрын үные химдаруулха хэрэгтэ советскэ стахановка Лидия Корабельниковагай үсхэл польско олон мянган хүдэлмэришэдтэ жэшээ болоо.

Венгридэ ургаса хуряажа эхилээ

БУДАПЕШТ, июлиин 5. (ТАСС). Бүхы Венгри орон дотор баян ургаса хуряажа байна. Хэдэн олон районуудта ургаса хуряалга дүүргэгдэһэн байна. «Будүүн колос» гэжэ үйлэдбэриин газартаряалангай Борданьска кооперативай гэшүүд, Надьбудмер тосхондохи Петефиин нэрэмжэтэ үйлэдбэриин газартаряаланган кооперативай гэшүүд ба энэ тосхоной үмсын ажалта таряашад М. Ракошиин нэрэ дээрэ телеграмма эльгээжэ, ороохото культуранууды хуряалгын бүрин дүүрэһэн тухай мэдээсэбэ.

Гүрэндэ таряа тушааха уялгануудаа түргөөр бэелүүлхые эрмэлзэн, ажалша таряашад түрүүшын таряае гүрэнэй складуудта дары тушаана. Саланта тосхондо таряаша эхэнэр Дьерльне Дарваш таряа тушааха уялгаа 170 процент дүүргэв.

Кооперативуудай һайн хүдэлмэринь үйлэдбэриин кооперативна хүдэлөөе үргэдхэхэ ба бэхижүүлхэ ябадалда туһална. Кунхедеш тосхоной 306 таряашад «Улаан Октябрь» гэжэ кооператива орохо тухай мэдүүлгэ үгөө.

Хитадта кадрнуудые бэлэдхэлгэ тухай анхарал ерээдэлгэ гаргана

ПЕКИН, июлиин 5 (ТАСС). Синьхуа агентствын дамжуулһанай ёһоор, техническэ һуралсалай асуудалнуудаар Пекиндэ болоһон национальна конференци хадаа, вхин һургуулинуудай һурагшадһаа мэргэжэлтэй 750 мянган хүдэлмэришэд ба техникүүдые бэлэдхэхэ гэһэн шиидхэбэри абаа. Хитад дотор дэлгэрһэн үгаа ехэ бэрилгын эрилтэ хангахын тулада эдэ мэргэжэлтэд шухала хэрэгтэй болоо.

Национальна байгуулгын эрилтэтэй зохилдуулан, 500 гаран техническэ дунда һургуулинуудые правительствын хүтэлбэри доро шэнээр эмхидхэхэ гэһэн шиидхэбэрие конференци абаа.

КОРЕЯДЭХИ СОБЫТИНУУД

АРАДАЙ АРМИИН ГЛАВНА КОМАНДОВАНИИН МЭДЭЭСЭЛ

ПХЕНЬЯН, июлиин 5. (ТАСС). Корейскэ Арадай армиин частьнууд Хитадай һайндурагтанай отрядуудтай нигта хани харилсаатай ябажа, фронтын зарим участогууд дээрэ ниитагай шэнжэтэй байлдаанудые хэнэ, американо-английска интервентнүүдэй ба лисынманаовска армиин сэрэгүүдтэ хүндэ хүшэр гэлтэ хоролтонуудые ушаруулжа байна гэжэ Корейскэ Арадай-Демократическа Республикын Арадай армиин Главна командовани мүнөөдэр мэдээсэбэ.

Дайсанай самолёдуудые агнан буудагшадай отрядууд июлиин 5-да дайсанай 8 самолет унагаагаа.

Ким Ир Сендэ ба Пын Дэ-хуэйдэ Риджуэйн үгэһэн харюу

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 5. (ТАСС). Юнайтед Пресс агентствын корреспондентын Токиоһоо мэдээсэһэнэй ёһоор, генерал Риджуэй генерал Ким Ир Сендэ ба генерал Пын Дэхуэйдэ иимэ бэшэг эльгээгээ:

«Танай июлиин 4-нэй харюуе абааб. Даб дээрэхи зүблөө июлиин 8-да хэхэ гээшэтнай болохотой байна. Минии июлиин 3-най бэшэгтэй дашарамдуулан иигэжэ мэдээсэхэ байнаб: тус бэшэг дотор хэлэгдэһэн хэлхээ холбоо хэхэ гурбан офицернүүдһээ гадна, хоёр оршуулагшад эльгээгдэхэ болоно. Эдэ ниюрнуудай ябахадань аюул тохёолдохогүй гэһэн тодорхой найдуулга эрингэнэ. Харюу үгэхые гүйнаб».

Баруун Германида ба Баруун Берлиндэ арадай асуулта боложо байна

БЕРЛИН, июлиин 4. (ТАСС). Һүүлэй үдэрнүүдтэ Баруун Германида 35221 хүн асуугдаа, тэдэнэй 32083 хүн (тайлбарилан хэлэхэдэ 91 процентнь) Германиие ремилитаризацилгада эсэргүү ба 1951 ондо эбэй договор баталуулхын түлөө голосовалба. Баруун Берлиндэ нэгэ үдэр 4728 хүн асуугдаа, тэдэнэй 4072 хүниинь эб найрамдалай түлөө голосовалаа. 462 хүн голосованида хабаадахаяа арсаһан ба 195 хүн ремилитаризацилгын түлөө, эб найрамдалда эсэргүү голосовалһан байна.

Тобшо мэдээсэлнүүд

Гаваннада (Куба) хилээмэ баригша 2 мянган шахуу хүн салин хүлһэ 40 процентээр дээшэлүүлхые эрижэ, забастовко хэбэ.

* * *

Гондурас гүрэн сэрэгүүдээ Корея руу эльгээжэ шадахагүй гэжэ Гондурасай правительство Нэгэдэмэл Нацинуудай Организацида мэдээсэбэ.

ИРАНСКА МЕДЖЛИСТЭ

ТЕГЕРАН, июлиин 2. (ТАСС). Тегеранска радиогой дамжуулһанай ёһоор, Хекмадай түрүүлэлгэ доро меджлисэй ээлжээтэ заседани үсэгэлдэр болоо.

Меджлисэй бүлэг сенаторнууд ба депутадууд, мүн зарим газетэнүүдэй редакторнууд урдын Англо-Иранска нефтяной компаниин (АИНК) зүгһөө мүнгэн тэдхэмжэ абажа байгаа гэһэн мэдээсэлнүүд иранска зарим газетэнүүдтэ толилогдоһон ушарһаа, правительство эдэ ниюрнуудай нэрые меджлисэ мэдээсэхэ уялгатай гэжэ депутат Шуштари мэдүүлбэ. **(Депутадууд эннэнгие һайшаагаа).**

Тэрэнэй һүүлээр депутат Кешаварз Садр үгэ абаба.

Өөрынгөө суверенитэ эрхэнүүдые туйлаха ба ажабайдалаа һайжаруулха гэжэ бүхы иранска арадай шиидэһэн энэ харюусалгатай үедэ урдын Англо-Иранска нефтяной компани, мүн английска правительство Иранда эсэргүү зохидгүй ябуулгануудые хэжэ ба антииранска пропаганда эрхилжэ байна гэжэ хэлэхэ һанаатайб гээд Садр мэдүүлбэ. Иранда нефтяной промышленностие национализацилга арадай дура хүсэлөөр хэгдэжэ байна, урдын Англо-Иранска нефтяной компаниин ябуулганууд хадаа энэ хэмжээ-ябуулгые үүдхэһэн гансахан шалтагаан болоһониинь хэндэшье ниюса бэшэ юм. Тус компаниин ябуулганууд оронииe ба арадые улаэсхэлэн зоболондо, үгылэн хоохоролдо асараа.

Иранай арад өөрынгөө орон дотор нефтяной промышленностие национализацилжа байна. Гэбэшье, энэнь Дүтын Востогой бүхы арадуудай гоёрдон найдаха зүйл болоно. Тиимэһээ Ирандахи национализацилгын түлөө хүдэлөөе Дүтын Востогой бусад оронуудай правительствонууд дэмжэнэ. Иранска арад АИНК-ые өөрынгөө орон дотор хойшодоо хэээдэшье байлгахагүй, тэрэнэй мүр ула, нэрыешье үлөөхэгүй.

Иранда аюултай английска кораблнуудые өөрынгөө уһан соо байлгаһан ирaкска правительствын харaa бодолые депутат Ферамерзи шүүмжэлбэ. Иранай хилын дэргэдэхи иракска уһан соо английска кораблнуудай байхые ямар үндэһөөр зүбшөөрөөб гэһэн асуудалые Иранай ахадүү Ирагай арад өөрынгөө правительствоһоо табиха ёһотой гэжэ Ферамерзи хэлэбэ.

Зүблэхэ зүйлэй асуудалнуудые зүбшэн хэлэсхын урда тээ, депутат Джемаль Имами болбол иранска зарим ажал-ябуулагшадые урдын АИНК-ын зүгһөө мүнгөөр тэдхэжэ байһан тушаа газетэнүүдэй мэдээсэлнүүд үнэхөөрөө гэршэлэгдэхэ гэһэн асуудалые правительстводa табба.

Премьерэй орлогшо доктор Фатеми депутат Имамида харюу үгэбэ. Мүнгөөр тэдхэлгын баримтые гэршэлһэн документнүүд бии юм гэжэ Фатеми хэлэбэ. Урдын АИНК-ын информациин таһагые правительствын хаанаһай һүүлээр, тэрэ үдэртөө АИНК-ын ехэ олон документнүүд грузовигаар абаашагдаа гэһэн мэдээсэл абтаа. Энэ баримтые шалгаха гэһэн заабари сүүдэй органуудта ба ниитагай засаархидта дары үгтэһэн байгаа. Компаниин хүдэлмэрилэгшэдэй нэгэн—иранец олон документнүүдые гэртээ абаашаа гэһэн шэнэ мэдээсэл тэрэ үдэр оролон байгаа. Правительствын заабараар эдэ документнүүдые полициин органууд дары хураан абаһан байна. Правительствын гарта мүнөө байгаа эдэ документнүүдэй тоо ехэ олон юм —10 мянга шахуу хэрэгүүд тоологдоно. Мүнөө правительство тэдэнэе хараже ба шудалжа байна. Тиимэһээ энэ асуудал мүнөө хүрэтэр меджлисэй зүбшэн хэлэлгэдэ табигдаагүй. Эдэ документнүүдэй зариманиинь АИНК-ын түлөөлэгшэ Седдоной байраһаа абтаһан байгаа.

Иранай дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсаагүй тухайгаа баталан хэлэжэ байһан энэ компани хэлэжэ арга зүйл бузар хэрэгүүдые хээ гэжэ хэлэхэдэ болохо гэжэ Фатеми мэдүүлбэ. Тиин энэ компани уласхоорондын сүүдтэ Иранииe гонондон хандаха ниюртай байгаа. Тус компаниин ажал-ябуулгые элирүүлһэн бүхы документнүүдэй толилогдохо үдэр ерэхэл. Өөрынгөө нефтяной промышленностие иранска арад ямар ушарһаа национализацилжа байһание бүхы дэлхэй мэдэжэ абаха. Эдэ документнүүд нарин һайнаар шалгагдаһанай һүүлээр меджлисэй ба сенадай мэдээндэ хүргэгдэхэ байна. Эдэ документнүүдые шудалалгада хиналта табихые меджлисэй депутадуудай хүсөө һаань, правительство арсахагүй.

Финляндска сеймдэ һунгаһан һунгалтануудай даб дээрэхи дүнгүүд

ХЕЛЬСИНКИ, июлиин 5. (ТАСС). Сеймын депутадуудые һунгаһанай дүнгүүд тухай даб дээрэхи мэдээнүүд хадаа финскэ арадай прогрессивнэ хүсэнүүд эдэ һунгалтануудай үедэ ехэ илалта туйлаа гэжэ гэршэлнэ.

Һүүлэй мэдээнүүдэй ёһоор, Финляндиин арадай демократическа союз — 377400 голос, социал-демократическа партии — 463300, аграрна союз — 416200, коалиционно партии — 243500, шведскэ арадай парти — 132.000, ба бусад партинууд 11400 голос абаа.

Иимэ тоото голосуудтай зохилдуулан, сейм дотор депутатска мандадууд иимээр хубаарилагдаха гэбэл: ДСНФ—45 (сеймын мүнөөнэй составта 38 байгаа), социал-демократическа партии —53 (54 байгаа), аграрна союз —52 (56 байгаа) коалиционно партии —27 (33 байгаа), шведскэ арадай партии —15 (14 байгаа), «Финляндиин арадай партии» —8 (урдын национально-прогрессивнэ партии—5 мандадтай байгаа) һуури абаба.

Спорт

Иркутскда үнгэргэгдэһэн мүрысөөн

Июниин 17-һоо 21 хүрэтэр, мотоциклэтэ спортоор Российско Федерациин 1951 оной түрүү һурие ээлхын түлөө Сибирскэ зонын тус бүриин ба командна мүрысөөнүүд Иркутскда үнгэргэгдэбэ. Энээндэ Красноярска ба Приморско хизаарнуудай, Бурят-Монголой АССР-эй, Читинскэ, Кемеровскэ, Новосибирскэ ба Иркутскэ областнуудай эрхим мотоспортсменүүд хабаадалсаа.

Мүрысөөнүүд эрэшүүлэй командада 100 километртэ, эхэнэрнүүдэй командада 50 километртэ үнгэргэгдөө.

4 үдэр соо үргэлжэлһэн энэ мүрысөөнэй эсэстэ, 1-дэхи һурие Новосибирскын, 2-дохидо Иркутскын, 3-дахида Бурят-Монголой мотоциклистнүүд гараа. Тиихэдэ удаадахи һуринуудые Читын, Красноярскын, Владивостогой ба Кемеровэй мотоциклистнүүд эзэлһэн байна.

Манай республикын командые байгуулжа, дунда дистанциин һайнаар гаталһан ба эгээл түбэгтэй участок болохо—15 метр үргэнтэй үһые хамагһаа түрүүн талһан байна.

Эрэшүүлэй командануудай соохон түрүү һурие эзэлгэһэн мүрысөөндэ Бурят-Монголой түлөөлэгшэ Николай Носков 100 километрые 1 час 55 минута 22 секунда соо ябажа, 1-дэхи һурие эзэлээ. 2-дохи ба 3-дахи һуринуудые Иркутскын түлөөлэгшэд Тайгинд ба Степанов хоёр эзэлбэ.

Ипподром дээгүүр гүйлгэлгын эрэшүүлэй дунда болоһон тус бүриин мүрысөөндэ Новосибирскын түлөөлэгшэ—Амеханов түрүүлэбэ. 2-дохи һурие Бурят-Монголой түлөөлэгшэ Урлапов, 3-дахи һурие Новосибирскын түлөөлэгшэ Митранс гаргаж ээлээ.

100 километрын кроссто ба ипподром дээгүүр гүйлгөөр болоһон мүрысөөнүүдтэ Николай Носков Сибирь ба Дально-Востогой абсолютна чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байна. Мүрысөөнүүдэй илагшада дипломууд ба шагнал бариулагдаа.

Спартакиада үнгэргэгдэбэ

Мухаршэбэрэй аймагай центртэ һурагшадай спартакиада үнгэргэгдэжэ, Хонхолойн, Шаралдайн, Мухаршэбэрэй ба Сутайн һургуулинуудай спортсменүүд хабаадалсаба.

Хүнгэн атлетикээр (урилдаан) үндэрые ба үгые харайлга) хүбүүдэй басагадай дунда мүрысөөнүүд болоо. 100 ба 800 метрын урилдаанда Сутайн 7 жэлэй һургуулиин һурагша Михаил Карнаков түрүүлбэ. Хонхолойн дунда һургуулиин спортсмен Мальцев 5 метр утые харайжа 1-дэхи һурие эзэлээ.

Шаралдайн дунда һургуулиин хид Перевалова, Ласточкина гэгшэд 120 сантиметр үндэрые харайжа, басагад соогоо түрүүлээ.

Мүрысөөнүүдтэ илагшад аймагай гэгээрэлэй таһагай шангуудта хүртэһэн байна.

И. Нимаев.

* * *

Хэжэнгын аймагта һурагшадай спартакиада боложо дүүрэбэ. Волейболоор болоһон мүрысөөндэ Чесаны 7 жэлэй һургуулиинхид 2:0 гэһэн тоотойгоор хэжэнгынхидые илажа гарза.

Хэжэнгын дунда һургуулиин һурагша Дондоков 145 сантиметр үндэрые харайжа, түрүү һурие эзэлбэ.

100, 800 метрын урилдаануудта хүбүүдэй дундаһаа Хэжэнгын һургуулинхид, басагадай дундаһаа чесаныхид илажа байна.

А. Жамбалдоржиев.

БУРЯТ-МОНГОЛ ҺУРГУУЛИНУУДТА ОРОД ХЭЛЭ ЗААХА ТУХАЙ

(Үргэлжэл)

боложо, бурят-монгол һургуулинуудта ород хэлэ заалгые шэнэдхэн һайжаруулга тон удаанаар ябуулагдана. Һургуулинуудта ород хэлэ заалгые шэнэдхэн табиха талаар БМАССР-эй гэгээрэлэй Министерство ба багшанарай мэргэжэлые дээшэлүүлхэ институдай хүдэлмэридэ ехэхэн дутагдалнууд бии. Багшанарта болон һургуулинуудта научно-методическа ба практическа туһаламжа тон багаар үгтэнэ. Багшанарай мэргэжэлые дээшэлүүлхэ институдай гаргадаг «Багшада туһаламжа» гэжэ сборнигто ород хэлэ заалгые һайжаруулха тухай хэблэгдэһэн материалнууд багшанарта багаар туһална.

Зарим аймагуудай худалдаа наймаанай организацинуудай, аймОНО-е даагшанарай гэмээр һургуулинуудта программанууд, номууд саг болзор соогоо абаашагданагүй. Жэшээлхэдэ, Яруунын, Ториин, Ахын аймагуудта үнгэрэгшэ һуралсалай жэлэй эхиндэ гаргагдаһан зарим номууд ба программанууд мүнөө хүрэтэр үгы юм.

Һургуулинуудай зарим хүтэлбэрилэгшэд ба багшанар «Маррай һургаалай нүлөөдэ ороогүйбди», «Бидэ Маррай зохёолнуудые уншаагүйбди» гэхэ мэтээр һанадаг дээрэһээ языкознаниин асуудалнууд тушаа нүхэр Сталинай зохёолнуудые гүнзэгыгөөр шудалдагүй, һанаа амархан һуудаг юм. Тиимэ хүнүүд ород ба түрэлхи хэлэ заалгые шэнэдхэн табиха хэрэгтэ һаад ушаруулна гэшэ.

Зарим аймагуудай арадай гэгээрэлэй таһагууд ба һургуулинууд ород ба түрэлхи хэлэнүүдые заалгые шэнэдхэхэ хэрэгтэ зорюулагдаһан семинар ба зүблөөнүүдые бэлэдхэл муутайгаар хэдэг байна. Багшанарай январска зүблөөнүүдэй үедэ Мухаршэбэрэй, Иволгын, Зэдын аймагуудта ород ба бурят хэлэнэй секцинүүд муугаар хүдэлмэрилөө. Закаменай, Кударын, Ахын аймагуудта январска зүблөөнэй үедэ эхин һургуулиин багшанарай секцинүүд хангалтагүйгөөр хүдэлмэрилөө.

Ород ба түрэлхи хэлэ заалгые һайжаруулгын зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлгэ һургуулинуудай педагогическа коллективүүдэй оролдосотой хүдэлмэриһөө ехээр дулдыдаха байна. Энэ асуудалые шиидхэлгэдэ һургуулинуудай хүтэлбэрилэгшэд багшанарайнгаа ажал-ябуулгые элсүүлхэ ёһотой. Гэбэшье, зарим һургуулинуудай хүтэлбэрилэгшэд энэ шухала хэрэгтэ анхаралаа багаар табина. Жэшээнь, Оронгын, Суулгын, Дырестэйн, Жаргалантын һургуулинуудые хүтэлбэрилэгшэд энэ шухала хэрэгтэ һанаа амаргаар хандана. Дээрэ дурсагдагша һургуулинуудта ород хэлэ заалгые һайжаруулха ба һурагшадай успеваемостиие дээшэлүүлхэ талаар өөдтэй юумэ хэдэгүй. Ород хэлэ заалгые һайжаруулха тухай практическа асуудал эдэ һургуулинуудта бүхэли жэлэй туршада зүбшэн хэлэсэгдээгүй.

БМАССР-эй гэгээрэлэй Министерствын ба багшанарай мэргэжэлые дээшэлүүлхэ институдай хүдэлмэрилэгшэд Мухаршэбэрэй, Закаменай, Сэлэнгын аймагуудай һургуулинуудай хүдэлмэриие шалгахадаа, зарим багшанар өөһэдынгөө хүдэлмэриие тон аалихаар шэнэдхэн табина гэжэ элирүүлээ. Мухаршэбэрэй аймагай Суулгын долоонжэлэй һургуулиин олонхи һурагшад ород хэлэн дээрэ муугаар хөөрэлдэдэг ба бэшэхэдээшье алдуу хэдэг байна. Ород хэлээр диктант бэшэхэдээ 7-дохи классай 11 һурагшадһаа 4-нинь дунда жэшээгээр 15 орфографическа, 7 пунктуационно алдуунуудые хэһэн байна. Ород хэлэнэй багша Балдаев һурагшадаа элдэб янзын упражнениинүүдые үсөөнөөр хүүлдэг байгаа. Тэрэнэй һурагшадынь грамматическа дүримүүдые механическаар сээжэлдэһэн ба упражнениинүүдые олоор хүүлдэггүй дээрэһээ сээжэр бэшэлгын дадал гүйсэд олоогүй.

Языкознаниин асуудалнууд тушаа нүхэр Сталинай зохёолнуудта ба һургуулинуудта ород хэлэ заалгын асуудалнуудта зорюулагдаан үнгэргэгдэһэн СССР-эй наукануудай Академиин хэлэ ба литературын отделениин болон РСФСР-эй педагогическа наукануудай Академиин научна нэгэдэмэл сессиин тогтоол соо национальна һургуулинуудай һурагшадта ород хэлэ заадаг багшанарай гол зорилгонууд заагданхай. Нүхэр Сталинай зохёолнуудай ёһоор ород хэлэ заалгые һайжаруулхын тулада бурят-монгол һургуулинуудые бэлэдхэл һайнтай багшанараар хангаха тон шухала. Нүхэр И. В. Сталинай һургаалай ёһоор бурят-монгол һургуулинуудай учебнигүүдые ба методическа хэрэгсэлнүүдые заһабарилан хэблэхэ хэрэгтэй. Тиихэһэ урда тээ мэргэжэлтэд ба түрүү багшанар учебнигүүдые зүбшэн хэлсэхэ, рецензи бэшэхэ байна. Ород, бурят хэлэ заалгын түрүү дүй дүршэлые шэнжэлэн согсолхо хэрэгтэй.

Ород ба түрэлхи хэлэ заадаг түрүү багшанарай дүй дүршэлые согсолон һургуулинуудай практикада дэлгэрүүлхын тулада научно - практическа конференци БМАССР-эй гэгээрэлэй Министерство июлиин 17-һоо 22 хүрэтэр үнгэргэхэнь. Конференциин үедэ секцинүүд хүдэлмэрилжэ, багшанарай ба методистнүүдай научно-методическа элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэхэ юм.

Бурят-монгол һургуулинуудта ород хэлэ заалгын методико зохёолгын хүдэлмэриие түргэдхэхэ шухала. Тиихын тулада «Бурят-монгол һургуулинуудта ород ба түрэлхи хэлэнүүдые заалгын методикын асуудалнууд» гэһэн статьянуудай сборнигые энээндэ бэлэдхэл болгон хэблэн гаргаа һаа таарамжатай байна.

Бүхы һургуулинуудта библиотекэнүүдые эмхидхэхэ ба номуудайн фондые олошоруулха хэрэгтэй. Һурагшадай ород хэлэ һайнаар шудалхын тула классһаа ба һургуулиһаа гадуур ябуулагдадаг хүдэлмэриие үргэнөөр хэрэглэхэ шухала. Классһаа гадуур уншалга ба номуудые зүбшэн хэлэсхэ эмхидхэхэ, литературна вечер үнгэргэхэ, эрхим уншалгын түлөө конкурс соносхохо болон бусадшье хэмжээ-ябуулгануудые үнгэргэхэ гэшэ ехэ удхатайтай.

Багшанарай, һургуулинуудай, багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институдай, республикын гэгээрэлэй Министерствын хүдэлмэридэ байһан дутагдалнуудые большевистскэ шүүмжэлэл ба өөрыгөө шүүмжэлэл зоримгойгоор дэлгэрүүлэн усадхажа, бурят-монгол һургуулинуудта ород хэлэ заалгые эрид һайжаруулха гэһэн зорилго багшанарай болон арадай гэгээрэлэй органуудай хүдэлмэрилэгшэдэй урда табигдана.

Агуухэ багша И. В. Сталинай халуун анхаралаар зоригжуулагдаһан ба языкознаниин асуудалнууд тушаа тэрэнэй гениальна һургаалаар зэбсэглэгдэһэн республикымнай багшанар болон арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэд бурят-монгол һургуулинуудай һурагшадта агуухэ ород арадай хэлэ зааха хэрэгтэ бүхы творческо хүсэеэ ба оролдолгоёо гаргахань лабтай.

М. Мангадаев, БМАССР-эй гэгээрэлэй Министерствын инспектор.

Харюусалгата редактор Б. А. ОЧИРОВ.

Мүнөөдэр Улан-Удэдэ

«ПРОГРЕСС» кинотеатртэ — «Хүхюу үхибүүд» (12, 14 часуудһаа), «Бүлад солдат» (16, 18, 20, 22 часуудһаа).

«ЭРДЭМ» кинотеатртэ — «Холын тамарагта» (11, 13 часуудһаа) «Спортивна нэрэ хүндэ» (17, 19, 21 часуудһаа).

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—23, заместителя редактора—7-85, отв. секретаря—3-23. Отделов: партийной жизни, культуры и быта—6-52, сельскохозяйственного и промышленности—6-84, мест. информации и писем — 6-84. Для междугородных переговоров — 18.

Н—03632. Типография Управления полиграфической промышленности, издательств и книжной торговли при Совете Министров БМАССР. Тираж 10.000